

Ce. k. osztrák szabad. első amerikai és angolszászi szabadalmazott

ANATHERINSZÁJVIZ

POPP J. G.
gyakorló fogorvostól.

Bécsben, Stadt, Bognergasse 2. szám.
Ára egy üvegnek 1 frt. 40 kr. Pakolásért 20 kr.

Ezen jeles készítmény 15 évi fennállása óta még Európán túl is terjedését és hírt szerzett magának. Ennek használata különösen jónak bizonyult mindenféle fogfájás ellen, száj gyenge részeinek minden betegségei ellen, a fogak mozgása, könnyen vérző beteges ny. odvasság és scorbüt ellen. Feloldja a nyálát, mi által a fogakoni köképzés el lesz távolítva, üdítőleg és az izlethez javítólag hat a szájban, és elhárítja a száj kellemetlen szagát, mely mesterséges vagy odvas fogak, étel vagy dohányzás által származik. Miután ezen szájviz a fogakra és szájrészekre semmi tekintetben elgyöngyítőt vagy marólag nem hat, a szájnak mint tisztító szer a legkitünőbb szolgáltatást teszi, s annak minden részét tökéletes egészségben és egészségben egész a légsz. meg tartja. — Bizonyítványokban nagy tekintetű orvosi egyéniségek részéről ennek ártalmatlansága és jellesege elismertetik, és használata számos jöhrű orvosok által rendeltetik is.

Fogon az odvas fogak olmozására, ára 2 ft. 10 kr.
Anatherin-fogpasta, ára 1 ft. 22 kr.
Nővényli fogpor, ára 68 krajczár.

Kaphatók Pesten: TÖRÖK J. gyógyszerész úrnál, király-utca 8. sz. Vértessy Sándor illatszertárs úrnál, Unschild Ede úrnál, váci-utczában, Molnar Janos úrnál, Lueff M. illatszertárs úrnál, Thalmayer A. és társa, Hoffmann K. Balitzky Sándor úrnál. Budán: Grünberg udv. gyógyszerész úrnál, és Bath gyógyszerész úrnál, Tshán, külvárosban. 1890 (13-18)

Legjobb világítás.

Lig-ro-ine lámpák

tökéletes pótléka a gyártyáknak, azon előnyvel, hogy a költség négyszer olcsóbb, mint a stearin-gyertyáknál — a terjesztettség pedig kétszázszoros.

Ligroine lámpák

szelvényesen készítve, minden veszdly nélkül még a legfokozottabb hőmérsékleten is, miután folyékony anyag nélkül égnek minden alakban és minőségben, például: gazdasági, konyhai és kerti lámpák, függő és fali lámpák, csillárral asztali lámpák igen elegáns alakokban 40 krtól 2 ftig darabonként. Pakfong zseb-tűzi szerék ligroine egével — ugyint bédog táltó kannák

LIGROINE-RE
Brünner testvér urak bécsi gyárukól kapható

2104 Csányi Róbert-nél Pesten, (3-3)
nagyban: mérleg-utca a „Tigris“ vendéglőben — kicsinyben: Városház-ter 5-ik szám.
Épen egy Lig-ro-ine legjobb minőségben, jutányos áron.

Csányi R.-nél Pesten.

Fécamp apátsági Benedek-szerzetesek liqueurje,

fenáll 1510-dik év óta s e név alatt ismeretes

E kitünő liqueur a gyomortisztítás ellen s az emésztés előmozdítására használják. Az utóbbi növények, melyekből a liqueur összeállítva van, azt a legjobb överszert teszik minden járványos nyavalyák ellen.

A. LEGRAND aine et Comp. Fécamp-ban (Seine Inferieure).
Parisban, 19, rue Vi-ienne.

Kapható Magyarországon s a külföld minden előkelőbb kereskedésében s gyógyszer-tárakban. 2022 (7-8)

KÁNYA JÓZSEF
(előbb Böhm és Kánya)
Pesten, József-ter 10-ik sz. a., ajánlja

minden évszakra
dúsan ellátott

legujabb bel- és külföldi **női-divatáru raktárát.**
2031 (3-6)

Die in Wien 1866 prämierte Samenhandlung.
Brüder Frankl in Prag,
Schillinggasse (Pforte) 1074 II, Hotel „Raglicheer Hof“
kauft und verkauft
Kiefern-, Fichten-, Timothee-, Klee-Samen etc. etc.
empfiehlt sich zum Besorge von
Magdeburger und Quedlinburger Zucker- und Futterrüben-Samen, rothem Brabarter und steirischem, weissen Klesamen, franz. Luzerne, Fernauer und Riger Kron-Süß-Weissamen, amerikanischem Pferdezahnl-Mais, Kukurutz, Lupinen, Wicken, Buchweizen, Baparsette, Raigräsern, Honiggras, englischen Turnipsamen, Klee- und Grasmischungen,
überhaupt allen Arten
Klee-, Gras-, Futterpflanzen, Futter- und Runkelrüben-, Ökonomie-, Handels-, Wald- und Gemüße-Samen,
sowie auch von
Portland-Cement, Steinkohlen-Theer, belgischem Wagenfett, Braupoch Rapskuchen, Peru-Guano, Knochenmehl.
Aufträge auf die vorzüglich bewährten, 25- bis 35faches Ertragniss liefernden 1866er Probesteier Saatgerste und Saathaffer, engl. Saateide, welche mit 10 fl. Angabe per Tonne versehen sind, werden von Februar an in plombrirten Original-Säcken von circa 2 1/2 Metzen, je nach auf echte Original.
engl. und amerikanische Kartoffeln, Neuseeländer-Sommerraps, welche mit 5 fl. Angabe per Zentner versehen sind, werden im Frühjahre in rostrirtem Wetter effektiv — besser Katalog, sowie mehren Theile unserer Probesteier Saateide werden auf Verlangen franko zugesendet. Für die Echtheit sämtlicher Original-Saaten garantiren wir. 1866 (14-16)
Brüder Frankl in Prag.

Mindennemű **takarópapiros**
(Makulatur)
kapható Pesten, egyetem-utca 4-ik sz.

Szüléket érdeklő.
Hosszu időt igénybe vett szorgos tanulmányozásomnak sikerült a gilisztás betegségek — mely a gyermekek sorából oly tömegesen áldozatot ad a sírnak — az általam feltalált „Giliszta-cokoládéban“ tökéletes gyógyszerét állítani elő. Használati módja a szeletek göngyölein olvasható.
Kapható Pesten Török József gyógyszerésznél és a Thallmeier és társa kereskedésében — s ezenkívül számos bizonylatokat tartalmazó könyvecskékben jegyzett t. bizonyossággal.
Egy darab 20 kr. és nélem Tokajban 6 darab 1 ft. o. é.

Króczner Ágoston s. k.
gyógyszerész Tokajban.

62. Bizonylat. Puspök-Ladány april 5-én 1867. Melyen tisztelt tekintetes ur! A t. ur által feltalált, és az összes emberiség jólétét nem kis mértékben előmozdító Giliszta-cokoládé tudós eredményteléggel tanúsítja azon élelmeleltség, a melynek folyása a fentemlített Giliszta-cokoládé mostanában P.-Ladányban szintén károslagos beszéd tárgyává lett. Csak ismétlésekbe kellene ennem, ha annak szint-egy a gyermekeknek, — mint a feloldottaknál adott utasítás szerinti használata után elmaradhatatlan, biztos, minden várakozást kielégítő, sőt gyakorta felülmúló, valóban boldogító hatásáról részletesen szólani ki kívánék. Legyen elég tehát általános ennyit említeni.
Most pedig, midőn egyfelől mind többek, mind különösen magam nevében legforróbb köszönetemet van szerencsém kijelenteni a küldött csokoládékért: ugyanakkor másfelől kérem a t. urat, hogy az ide mel- lékelt 5, azaz öt osztr. ért. forintért a máhár három ízben tapasztalt dicseretes pontos- sághoz hasonló gyorsasággal Giliszta-cokoládét küldeni méltóztassék.
Aldja m-g a minden áldásoknak Istene a t. urt hosszú élettel, állandó jó egészséggel és megelégedéssel, tiszta szívvel kívánja tisztelője
Török Lajos s. k.
ref. rector.
2096 (2-3)

TAKARÉKTÜZHELY-RAKTÁR

nagy választékban.

Alulírott bátor vagyok a t. cz. közönségnek ajánlani az általam csinós és czélszerű modorban készített takaréktüzhelyeket, ugyint a befalazandó tüzhelyekhez megkívántató mindenemű részeket, valamint cserép-avagy pléfalazattal kiállított asztaltüzhelyeket, vidékről tett megrendeléseket pontosan teljesítek.
Ezenkívül vállalkozom mindenféle épületmunkák elkészítésére pontos szolgálat mellett a legjutányosabb áron, belváros haltér 4-dik szám alatt Pesten.
Tisztelettel
Fábián Lajos,
lakatosmester.
2095 (3-3)

Gazdasági gépek.

A közelgő időnyre nem mulasztom el, a t. cz. földbirtokosokat s mezei gazdákat mindennemű **locomobile, cséplőgépek** (gőz- és járgányerőre), **vetőgépeim és szállítható malmaimra stb.** figyelmeztetni, s illetőleg azokat a legjobban ajánlani. Mindazon uraknak, kik különösen a külföldi gyártmányok iránt bizonyos előszeretettel viseltetnek, bátor vagyok csak azt megjegyezni, — miszerint minden alkalmat **megragadván, a külföldell versenytől soha vissza nem riadtam** — sőt nyilvános küzdőterre is felhíván őket, — azon helyzetben vagyok, hogy számtalan vevőimet megnevezhetem, kik gépeimet szilárd munka s jó anyagra nézve, az angol gyárakból kikerült gépeknek jóval elibe helyezik.
Illustrált árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek meg.
A árak a legolcsóbbra határozzák osztr. ért. bankjegyekben.
Raktár Pesten: feldunator 16-ik sz. alatt.
Sigl G.
gépgyára, Alsergrund, Bécsben.
2108 (2-6)

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy, négyszer használtott petit sor, vagy annak helye egyszeri ígátásnál 10 krba, háromsori vagy többsori ígátásnál csak 7 krba számítatik. — Kiadó-hivatalkunk számára hirdetésmegyet elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nro. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-díj külön minden ígátás után 30 ujkr.

A Trattner-Károlyi könyvnyomda története.

Hányszor fordíté el részint rosz akarát, részint tudatlanság a hazánkban történetek? hányan szerették volna Magyarországot terra incognitának tekintetni, és nemcsak műveltség és tudomány iránti hajlamunkat, de ha lehetett volna, még létünket is eltagadni! Különösen a nyomdászati terén némi érdemünk és roppant haladásunkat teljesen ignorálták, ámbár hazánkfiak már a XV. és XVI. században Olasz, Franciaia, Német, Cseh- és Törökország több városában állítottak föl nyomdákat és ott huzamos ideig működtek is.

Ezek előrebocsátása után álljon itt egy könyvnyomdász család ismertetése, mely a 18-dik században már sokat tett itthon és a külföldön a könyvnyomtatás emelésére, s nevét mai napig is jó emlékezetben tartja közöztünk.
E család egyik kitünőbbje Trattner János Tamás volt. Született 1717. nov. 11-én Magyarországon Jahrmansdorf nevű helységében, Kőszeg mellett, szegény szüléktől, kik korán elhalván, az árva fia Müller nevű rokonához, bécsuhelyi nyomdászhoz jutott, hol a nyomdászati megtanulván, 1739-ben

megvette, az erre szükséges 4000 forintot neki Bilizotti Antal fűszerkereskedő minden biztosíték nélkül kölcsönözvén. 1750-ben már 16 sajtóval működött. Ekkor báró Van Swieten cs. udv. orvos és Márki prépost értesítették Mária Teréziát a fiatal nyomdász haladásáról és öt kegyébe és pártfogásába ajánlották. — 1752-ben Mária Terézia a tanügyeket szabályozván, az összes iskolai könyvek nyomtatását Trattner János Tamásra bízta. Ekkor már 32 sajtóval kezdett működni. Papirszükségletét saját két papirmalma fedezte. — 1773-ban a nagyszerű Trattnerhofot építette Bécsben, hol a nyomdászati minden ágai egyesítve voltak. — 1787-ben az Ebergässingi uradalmat megvásárolván, ide második papirmalmát építette, ezenfölül még Pesten, Triestben, Linzben, Innsbruckban, Varasdon és Zágrábban voltak fióknyomdái.

PETRÖZAI TRATTNER JÁNOS TAMÁS. (1789-1824.)

Bécsbe ment, Ghelen Péter akkori városbíró nyomdájában szept. 8-án alkalmazást nyert és itt kilencz évig mint segéd működött. Lankadatlan szorgalma, ernyedetlen buzgalma, szaktudománya, műveltsége, őszinte becsületessége és a tehetséget fölismerő barátainak támogatása folytán, 1748-ki márcz. 12-kén a Jahn-féle kisszerű bécsi nyomdát

megvette, az erre szükséges 4000 forintot neki Bilizotti Antal fűszerkereskedő minden biztosíték nélkül kölcsönözvén. 1750-ben már 16 sajtóval működött. Ekkor báró Van Swieten cs. udv. orvos és Márki prépost értesítették Mária Teréziát a fiatal nyomdász haladásáról és öt kegyébe és pártfogásába ajánlották. — 1752-ben Mária Terézia a tanügyeket szabályozván, az összes iskolai könyvek nyomtatását Trattner János Tamásra bízta. Ekkor már 32 sajtóval kezdett működni. Papirszükségletét saját két papirmalma fedezte. — 1773-ban a nagyszerű Trattnerhofot építette Bécsben, hol a nyomdászati minden ágai egyesítve voltak. — 1787-ben az Ebergässingi uradalmat megvásárolván, ide második papirmalmát építette, ezenfölül még Pesten, Triestben, Linzben, Innsbruckban, Varasdon és Zágrábban voltak fióknyomdái.
Hazánkban: Pest, Pozsony, Sopron, Temesvár, Beszterce, Szeben, Zágráb, Varas, Pancsova; az ausztriai tartományokban: Bécs, Prága, Brünn, Lemberg, Varsó, Triest, Grätz, Linz, Olmütz, Kremstier, Görtz, Laibach, Innsbruck, Teschen, Klagenfurt, Troppau, Königrätz; külföldön: majnai Frankfurt és Lipsee városokban nyitott könyvkereskedéseket. Mária Terézia parancsolatjára József fia számára kis nyomdát szerelt föl, és a főherceget e művészetbe be is vezette.
Mária Terézia cs. k. udv. nyomdászszá, Ferencz, Mária Terézia férje a római sz. birodalom lovagjává, II. József első-ausztriai nemességére, II. Lipót magyar nemességére emelte. — 1798-ban ötven évi jubileumát nagy díszszel megünnepelevén, ugyanazon évi julius 31-én rövid betegség után, meghalt.
E nyomdában tanult egyik távoli rokona Trattner Mátyas, ki Vas megyében, F. Eörben született vagyontalan családból, és még gyermekéveiben került Bécsbe. Felszabadulván, tökéletesítés és tapasztalásszerzés végett főnöke által Párisba küldetett, hol 13 évig mint nyomdász működött, és a közfoglalmat annyira magára vonta, hogy párisi

polgár czimmet tisztelték meg. Párisból 1779-ben Magyarországra visszatérve, a mostani magy. kir. egyetem, előbb jezsuiták nyomdájában ügyvivői állomást nyert, 1789-ben fia születve, az akkor már Európáért híres bécsi Trattner János Tamás keresztyapának felkérve, ígéré és fogadá egyszerűsége, hogy fiát nevére keresztelteti és minden törekvése oda fog irányulni, hogy ez a nyomdászati terén keresztatyja nyomdokain haladjon és nevét az utókor számára is fentartani érdemes legyen. A jó szívi öreg ur nemcsak a keresztapaszó fogadta el, hanem ezenfölül pesti jól fészertelt nyomdáját, melyet 1783-tól 1789-ig színty, mint többi nyomdát, ügyvezető által kezeltetett, keresztfiának ajándékozta, azon kikötéssel, hogy nagykorúságáig, azaz: 24-ik éveig a nyomdát atyja kezelje.

Trattner Mátyás tehát a pesti nyomdát átvette és ismeretei és szorgalma által az akkor Pesten még pangó nyomdászati új lendületet adott, annyira, hogy 1813-ban fia már az akkori kívánalmaknak teljesen megfelelő és 6 sajtóval felszerelt könyvnyomda birtokába jutott.

Fia, pesti *Trattner János Tamás*, magyar szellemben neveltetve, a magyar nyelv és irodalom, valamint azok kezelői iránt a legmélyebb rokonszenvvel viseltetett. Barátai voltak Kazinczy Ferencz, Kis János superintendens, Horvát, Fejér, Jankovich, Fáy, Kölcsey, Thaisz, Kovácsics, Vitkovits, Kulcsár, Helmezy, Döbrentei és még számos más tudós és író. Elősegítette a magyar nyelv és tudományos irodalom újjászülését, s ebbeli érdemeit a hírneves „Tudományos Gyűjtemény” 1816-ban történt megalapítása és számos magyar kiadvány eléggé bizonyítja.

Azon időben kezdődött a „Mondolat” felletti elkeseredett nyelvészeti harc, melyben az írók két pártba szakadtak, egyfelől Kazinczy és társai, másfelől Kisfaludy társai álltak egymással szemközt. E harcban a magyar nyelv salakjaitól megtisztulván, a magyar irodalom a könyvnyomdászattal együtt emelkedni kezdett. Hogy mennyire bántotta ezen „Mondolat” Kazinczyt, kitűnik több keserű leveléből, melyek egyikében így ír: „Most semmi újítást nem engedek (magamnak), a mi nyereségére nincs a nyelvnek s minden szó leírása alatt látom a Somogyiano-, Ruszekiano-, Kisfaludyano-, Tuldubiano- Sator korbácsát.” Szemere pedig ezt írta *Kazinczy*-nak: „Bocssás meg uralmunk (Pesten és Budán lakó írónak), mert nem tudják mit cselekesznek!”

Trattner J. T. adta ki és nyomtatta Dayka, Berzsenyi, Kis János, Virág verseit és klasszikusait, Báróczy, Horvát, Fejér, Kazinczy Ferencz és több más jeles írók munkáit. Azonban *Trattner*, a maga kárán okulyán, kiadásait óvatossá, takarékosabb kezdett lenni, miért is Kazinczy Ferencz, kit leginkább tisztelt és kinek szavára legtöbbet adott, őt sokszor bátorítani, néha dorgálni is kényeszerült. Kitűnik ez *Kazinczy*-nak 1814-ki apr. 13-án Kis Jánoshoz küldött leveléből, hol többek közt így szól: „Mart. 27-én levelet vettem Trattnerőtől. Ez a fiatal ember, tapasztalatlanságból-e, vagy bizalmatlankodásból? vagy talán szertelen takarékoságból, sok bohó tetteket követ el. Báróczyt hírem nélkül oly apró betűkkel, oly összetömött sorokkal, oly keskeny széllel nyomtatta, hogy hozzá vévén aztán a velint s az igen is egyszerű betűkkel nyomtatott ajánlólevelet, melynek lapjait vesztéssel alantocsán kezdé, — soha nem tudja az ember: tudatlannak, izetlennek tartsa-e, vagy pedig csak magával kizsákoló nek? — Verseidnek kiadások felől azt írja,

hogy az oszlopok egy sorral rövidebbek lesznek, mint a Berzsenyi verseinél, de petit betűkkel nyomtatja, hogy egy oszlopra két oszlopnyi textust tolhasson össze. Ezt szakácskönyvvel, s az Eckartshausen szerelmeskedő imádságaival bizvást teheti, ha neki úgy tetszik, de nem veszekkel, nem is Kis János verseivel. El fogom tiltani ettől azon levelemben, melyet hozzá mindjárt most írni fogok, s kikötöm, hogy itt ne a papírosnyerés legyen gondja, hanem az, hogy a könyvnek külsője is mutassa, mely tekintettel volt a munka iránt a kiadó és a publicum, melynek ítéletét a kiadó ismerte. Trattner örömet nyomat velinre, mert az neki hasznot hajt. Am nyomtassa úgy, ha neki úgy tetszik, noha én az ily vékony velinen, mely a szint általereszti, teljességgel nem kapok: de azt kikötöm, hogy a nyomtatópapíros elég fejtér legyen, s nem a legapróbbak a betűk, stanza és stanza közt illő hézag stb.”

E dologról azonban Kazinczy *Trattner*-nek nagy kímélettel írt 1814-ki juliusban: „Okosan cseleksz ugyan, — mondja többi közt — ha 10—12 esztendei typographiai tapasztalásait szem előtt tartja, s felvigyáz, hogy meg ne csalatassék intézeteiben, de kérem egyszerűsággal, hogy bizonnyal valamit az írókhoz is, s ne tegyen rajtok erőszakot stb.” — *Trattner* azonban a nyomtatványok kiállítását illetően nem fogadott el semmiféle tanácsot vagy helyreigazítást, és e részben makacs volt: „Tanult könyvnyomdász létemre — mondá ilyenkor — és számos évi tapasztalásom következtében csak jobban tudhatom, mint az írók: mikép kell a munkát kiállítani.” E részben még *Kazinczy*-nak sem engedett. Így volt Kis János verseivel is, mert e munka kiállítására egészen új metszeti petit betűket rendelt meg Bécsben, melyek az akkori lassan haladó betűöntés és sulyos vámrendszer mellett, nagy költségbe kerültek, — ezzel csupán a munka díszét akarván emelni.

Kazinczy e felől így ír Kis Jánosnak: „Trattner makacs, lehetetlen volt elvonni azon feltételtől, hogy egy oszlopra csak 22 sort rakasson, lehetetlen elvonni attól, hogy verseidet ily rendű (garmond) betűkkel adja ki. Paradirozni akar azzal, hogy ilyeket is bír, s azt gondolta, hogy tégedet megtisztel akkor, midőn ezen betűivel a te munkáid jelennek meg nála legelsőben. Ez azt az inconvenienst szűli, hogy így a dal előtt álló rubrika felett és alatt több fejtér marada, mint a mit az igaz proportió kíván.” Egyéb iránt ezek a betűk ezerszerre szebbek, mint a melyekkel a mi Berzsenyink és a Dayka versei nyomattak, a papíros szép lesz és a rezeke épen gyönyörűek: és így *Trattner* valószínű hálát érdemel tőlünk.”

Trattner nagy tekintélyben volt az írók előtt, s mindegyik ohajította, hogy munkái az ő kiadásában jelenjenek meg. „Junius 23-án írja Helmezy, — mondja Kazinczy egyik levelében — hogy *Trattner* visszaküldötte manuscriptumodat. Azonnal írtam *Trattner*-nek s kértem, hogy ajánlását ne vonja vissza, s a mennyire tehettem, felvilágosítottam megtevése iránt. Reményem, hogy kéréssem nem lesz haszontalan. Sajnálom, ha *Trattner* makacsabb volna, mint gondoltam, mert 36 innyi munka kiadására nehéz nyomtatót (kiadót) kapni.”

Hogy azon időben nem igen jövedelmező volt Magyarországon a kiadás, látható *Kazinczy* saját szavaiból: „De mit remélhetünk? A nemzet nem olvas, játszik a tanúlással, kap az újságot, de jón nem kap. Az Isten tudja: mint kelljen álmaiból felrázni.” —

*) Ebből látszik, hogy *Kazinczy* a könyvnyomdászati aesthetikát is értette. — Sz. J.

Kulcsár István a „Hazai és Külföldi Tudósítások” 1820-diki 4-ik számában erre vonatkozólag így ír: „A jó (magyar) poétai költemények csak imitt-amott csillognak, „rari nantes in gurgite vasto,” a tudósok nem dolgoznak, a nemesek nem olvasnak, a gazdagok a nemzeti literatúrát semmit sem áldoznak. Így lévén dolgunk, lehetne-e csudálni, ha a nemzet, mely a maga tulajdonához oly hideg, oly érzéketlen, nemskára a nemzetek sorából kivessze? mint már több német geographusoknál, mappákban és historiai táblákban (lásd: „Strom der Zeit”) valóságosan kihagyott és vagy Németországhoz átaljában, vagy különösen Ausztriához csatoltatott.”

Az előfizetés ez időben hitelét veszte, mert több iparlovag pénzét gyűjtött egy soha meg nem jelenő munkára; többi közt bizonyos *Ege József* „Compendium benigni urbarii” stb. című munkára, 12 frtjával 400 előfizetőt nyert, — a munka 12 évben megjelenvén, kiderült, hogy az egész csak plagium és gróf Festetics egyik régi munkájából iratott le; ezenfölül az előfizetőknek a munka minden íve 1 frtba került!

Trattner adta ki többi közt „Kazinczy Ferencz minden munkái” is. Minden kötet egy rézmetszeti arcképpel volt díszítve, miről így ír Kazinczy egyik barátjához: „Az én munkáimnak kiadását a 9-dik kötetben kezdjük s augusztusra csak ez egy kötet jelen meg, mert 400 remélt praenumeráns helyett százat sem kapott *Trattner*; a mint írja: a kettő, mely most elmarad, novemberben lép közre.” Ezen 9-dik kötethez *Trattner* nem a Révai portréját tette, a mint én meghagytam, hanem Pászthyét. Engednem kell neki valamit, de helyrehozom egy jelentéssel stb.”

Kazinczy látván *Trattner* roppant kárát, engedni is hajlandó lett valamit. Azon időben a rézmetszeti arcképek kiállítása, miután Bécsben készültek, igen költséges lévén *Trattner* e munka többi kötetét „rezeke” nélkül akarta kiadni, de támogatván több jeles hazafi által, kik a rézmetszetek költségeihez járultak, mégis azokkal jelentek meg. *Trattner* halálát e munka 8-dik kötetében így fejezi ki: „Hálás tisztelmem tartom megnevezni azon nagylelkű hazafiakat, kik a Portrait-metszeti költségekben engem segélteni méltóztattak, u. m. Nagymélt. Mártonfi József erdélyi püspök, Mélt. gróf Széki Teleki László, kir. táblai báró és somogyi főispáni administrator, Mélt. gróf Barkóczy János, Mélt. Szőgyényi Szigmond referendarius ő nagyságokat, végre T. Csehi István urat” stb.

A 9-ik kötetben kezdvén *Kazinczy* munkáit nyomtatni, a 8-dik maradt utolsó, melynek végszavában *Trattner* hazafiságának egész tisztaságában, őszinteségében áll előtünk. „Kötelességemnek tartom — mondja ott — ezen kevés sorok által a N. két hazának szives hálátat jelenteni, hogy engem e kilencz kötetre terjedt költséges munka kiadásában előfizetési uton segélteni méltóztatott, s ámbár a papírosnyerés becsé napról-napra mindinkább veszett, én mindazáltal a meghatározott elejéti olcsó ár mellett, letéve minden nyereségről, híven megmaradtam végiglen. Ehhez képest az leend legnagyobb jutalmam és vigasztalásom, ha ígéretemnek megtartásánál fogva teljes megelégedést nyerhettem T. T. Előfizetőimtől. Egész életemnek czélja:

*) A kiadónál és könyvkereskedőnél általában elfogadott szokás volt, hogy a munkák mindig valamelyik vásárra készüljenek el; miután a postai szállítás igen költséges volt, vásár alkalmával az előfizetők példányait vagy maguk, vagy pedig, ekkor legtöbb alkalom lévén, mások által vitették el. A gyűjtőknek is magán uton küldettek meg a példányok. — Sz. J.

Kedves hazámnak erőmhöz képest használni — s én azt másképp nem tehetem, mint ha hasznos, szépen írott s gyönyörködhető munkákat saját költségeimen nyomtatatok s ezáltal iparkodom hazai literatúrának kedvesebbé, az olvasó közönséget számossabbá tennem, s végre tudósainkat és íróinkat munkák írására serkentem. *Trattner János Tamás*.”

A „Tudományos Gyűjtemény” ügyében ennek 5-dik évfolyamában többi közt ezeket mondja: „Miután csak a folyóiratok által lehet a nemzetet olva-ásra szoktatni, elhatároztam magamat, hogy míg élek, a „Tudományos Gyűjtemény” folytatni fogom, és kinyilatkoztatom egyszerűsággal, hogy mit eddig literatúránknak tettem, csak kezdete iparkodásomnak és reméllem, hogy még többet is tehetek.”

Tágitni nem tudó szelleme a magyar irodalmat kezdetben tetemes áldozattal ugyan, de folyvást ápolta és vas karokkal emelte, nem rettenvén vissza semmiféle akadálytól vagy anyagi áldozattól, miért is a haza általános elismerésében, az idő folyamán alatt pedig megérdemelt anyagi jutalomban is részesült. I. Ferencz tekintete vége az ő és tudományosan képzett öccsének, ki a várkony-testnel kapitány volt, és mint ilyen a „Tudományos Gyűjtemény”-ben több cikket is írt, számos érdemei, *Petróczy* előnévvel magyar nemesi rangra emelte, *Krassó* és *Szatmár* megyék rendei pedig táblabírói czimmet tisztelték meg.

(Vége következik.)
Szabó József, nyomdász.

A kapitány végrendelete.

(R a j z.)

(Vége.)

— Ugyan amice, szóljon csak ki Jánosnak. Nem hallja megint a zörgetést — szólott Szívós ur.

Az ifjú ember elejtve szalmakalapját, ki-
szólt.

Nemsokára nyilt az ajtó s hárman léptek be rajta. Egy kis alacsony férfi sárga, boszus arccsal, éles, szuró szemekkel s tekintetében örökös elégedetlenség kifejezésével. Egy nő sötét ruhában, sötét hajjal, sötét szemekkel, sötét arccsal s talán sötét lélekkel is. E házaspár — Beregi János és neje arézia tekintve, különös, de legyőzhetetlen kérdés merül fel lelkünkben: — vajjon nevettek-e ezek valaha életökben? Engedet-e egyiknek az elégedetlenség, másiknak a bánat egy vidám perczet? Ugy tünd fel közöttük a kedves Lujza, mint két kopasz kéz között a virágos völgy. Két szemre a völgy fölött mosolygó ég, szőke haja a völgyben hullámzó gabonára, mosolya a napsgárra emlékeztetett (Legalább így gondolta ezt Lajos).

Mikor beléptek, Szívós ur fölkel s oly vidám arccsal, hogy mosolya látszott mosolyogni, kezét csókolta a sötét asszonyának, kezét fogott a boszus ural és mélyen hajította meg magát Lujza kisasszony előtt.

— Kedves menyasszonykám, mondá, végtelen örömtől okoz nekem, még e szomorú helyen is, találkoznom kegyeddel.

Lujza hebeg valamit és félrefordul. Meglátja Lajost és elpirul. Lajos is elpirul.

A sötét asszonyság leül Szívós ur mellé, Beregi ur pedig boszusan nézi az ablaknál a boruló eget és elégedetlenségét fejezi ki az időjárás felől. A sötét asszonyság nem szól, csak bámul maga elé, mintha a kapitány kis arcképepét nézné; de annál többet beszél Szívós ur a gonosz időjárásról és még többet az ideai nagy természetről a boldogult kapitány birtokán, melyet a gonosz időjárás sem tehetett tönkre.

Lujza épen Lajos mellé jutott és nagyon hallgatnak mindketten, mintha félnének beszélni egymással. Egy menyasszonynak mindenesetre sok hallgatnivalója, vagy inkább annyi mondanivalója van, hogy a sok közül nem tudja, mit mondjon. Végre megszólalt Lajos s beszédük tárgya az udvar lett. Az udvarról áttértek a gyerekjátékokra, a melyek ott folytak. A gyerekjátékokról a

napra, mikor megismerték egymást. Erről a napról többi emlékeire. Az emlékekről arra a napra, mikor viszontlították egymást. Pont. Lujza szemében köny csillogott, nem reggeli, hanem esti harmat, melylyel a virágok a búcsúzó napot siratják. Lujza három napja menyasszony. Elégedetlen atyja három ural (a gazdag ügyvéddel s távoli rokonuk, a kapitány javainak bizonyos örökösével) végre beelégedett s a jegyváltás óta három nap mult el.

A nagy száj megint nyelt, még pedig két olyan embert, a kik János előtt nem nagy tekintélyben állhattak, mert fenhangon dörmögött előttük, a mint kérdezték, hogy merre menjenek.

Két szegény atyafi volt. Egy szegény lakatos és egy szegény lakatosné. Szegénységük érzetében egyszerűségeket. A lakatos megberetválkozva burnótszínű ünneplő kabátjában, mely ipjának, kitől öröklé, igen jól állhatott, de neki sarkáig ért és igen bő volt. A lakatosné bekötött fejjel és fekete recez keztyűben, mely noha harmincz esztendeje szolgál, most van másodszor a kezén.

A mint benytnek a nagy, rideg szobába, hova az öreg János részéről sem a legbarátságosabban utasítottak, igen alázatosan hajtogatják magukat minden oldalra, még a törvény embereinek készített, ez idő szerint azonban üres két szék felé is. A lakatosné kezét csókol a sötét asszonyságnak, a kisasszony részéről, hasonló szándéka szeliden visszautasították. A lakatos nagy kísérletben van szemben Szívós ur mosolygós arczával, hogy elmosolyodjék, a mi természetesen igen illetlen dolog volna. Mindketten pedig, miután ülésel senki által meg nem kínáltattak, a kályha mögé húzódnak és állva várják a következendőt.

Következett egy öreg asszony, ráncos képű, egy leányval és egy bottal, melyre támaszkodott, egy pár szál hajjal és sok sohajjal a világi nyomorúságok és hiábavalóságok ellen. Övezge Rácz Györgyné s a boldogult kapitány nagynéje, ki már végelegyengülést látott ki s a mint dr. Labdacky határozottan állítja, csupán az örökség reményében. Sohajjal köszön és sohajtva szól:

— Szörnyű teher ez a tehetetlen öregség, szörnyű teher. Tessék elhinni.

Elhiszik mindnyájan s Szívós ur kénytelen fölkelni a karosszékéből, hogy helyet adjon az öreg asszonynak. Mosolyogva ül menyasszonya mellé és fölébe sugdos az egy hónap mulva történendő dolgokról. Lujza és Lajos hallgatnak, mindkettő élénken kipirulva.

— Hogy tudott ilyen rossz időben előjöni, néni? kérde Szívós ur, miután bevégezte a sugdosást.

— Csak elvánszorogtam. Hátha engem is illet majd a végrendelet — sohajt a néni.

— Minden bizonyval — alázatoskodik a lakatosné, de nagyon elszegeyleni magát, a mint az elégedetlen ur durván főrmed rá:

— Már hogy illelten minden bizonyval? Semmi sem bizonyos. Mindnyájunk reményei bizonytalanok, — kivéve Szívós uramócsémét, jövendőbeli vőmramét.

A lakatosné ma délelőtre megszűnik a beszédét és még hátrább vonul. Szívós ur mosolyán nehezletés villan keresztül Beregi ur felé, mire az siet előbbi szavát illetésképen toldani meg:

— Semmi sem bizonyos. Mindnyájunk reményei bizonytalanok, — kivéve Szívós uramócsémét, jövendőbeli vőmramét. Nincs ideje az atyafiságnak helybenhagyni e bizonyosan helybenhagyandó nyilatkozatot, Szívós urnak sincs ideje meghajtani rá magát, a lakatosnénak sincs ideje tovább szégyenkedni, a sötét asszonyságnak sincs ideje tovább vizsgálni a boldogult kapitány arcképeit, — itt vannak a törvény emberei.

A mint a kis vörösorru szolgabíró és kísérője, egy halavány tiszteletbeli aljegyző belépnek, mögöttük Boris beakadikál és ijedten jegyzi meg, hogy az öreg Ráczné épen olyan, mint az öreg anyja volt hajdan, Szívós ur meg úgy néz ki, mint valami éhes farkas, mely megjegyeztesse Jánosnak hosszú perpatvarra adnak alkalmat, melyben kétségtelenül bebizonyította, hogy az öreg Ráczné semmiesetre sem lehet olyan, mint Boris öreganyja, de az éhes farkasra nézve nem tudott semmi csalhatatlan ellenfelet állani elő.

A törvény emberei Szívós és Beregi urakkal kezét fogták, a sötét asszonyságnak és Lujza kisasszonynak (minden ellenvetése daczán) kezét csókolnak, a szalmakalapját rejtgető fiatal embert, valamint a szegény lakatos és lakatosné nem veszik észre.

A számukra készített helyre leülnek s egy ideig rejtelmes csendben maradnak, míg Szívós urnak egy figyelmeztető köhéntésére a vörösorru

szolgabíró által a végrendelet elővételét s pecsétje feltöretvén, kibontatik. A halavány tiszteletbeli aljegyző egy tekintetét veti bele, mely ellen Beregi ur tiltakozni akar. Egynehány pillanat mulva hangzani fognak az ígék a vörösorru szolgabíró ajkairól. Szívós ur kipirosult arccsal mosolyog és fészkelődik. Beregi ur nagy szemeket mereszt, elégedetlen a hosszas várakoztatással, és megjegyzi, hogy csak a vejeje olvastassék a végrendeletnek, a sötét asszonyságot nem látszik érdekelni az egész, mert a kapitány olajfestési képét nézi, a szegény házaspárnak elalott a lélegzete, az öreg Ráczné elfelejt sohajtani s mintha tíz esztendővel fiatalabb lenne, ok egyenesen hajlik előre, a szalmakalapos fiatal ember a sötét asszonyságot nézi, Lujza félrefordul.

— Csak a vejejét olvasom. Tehát: „Az örökkelvő és a többi és a többi, ekképen (kezdi a szolgabíró, mellőzvéen a bevezetést) először is: nevelt fiannak Fehér Lajos hites ügyvédnek, János és Boris öreg eselédém eltartásának terhével és a többi és a többi, hagyom kétezer holdnyi földbirtokomat, a raksányi pusztát, ingóságaimmal, ezüstömmelem, s a többi s a többi

Az első meglepetésben nem tud szólni senki. Szívós ur arczáról eltűnt a mosoly, Beregi ur levegő után kapdos és még nagyobb szemeket mereszt, az öreg Ráczné a negyedik és utolsó végegyengülés környékéi, Lajos kipirulva, öntudatlanul nyul Lujza kezéhez, de fölébe kapja vissza a magáét, (a Szívós jegygyűrűjéhez ért), csak Bereginé nézi egykedvűen tovább is a kapitány arcképeit. A halavány tiszteletbeli aljegyző józain nevet. A vörösorru szolgabíró folytatja:

— „Másodszor: házamat hagyom Nagy Pál lakatosmesternek, rokonomnak s a többi. Harmadszor: Beregi János rokonomnak s a többi tizezer forintot. Negyedszer: árva-házának, ötödször kórháznak, hatodszor rokkant katonáknak s a többi s a többi s a többi ezer-ezer forintot. Kelet rendben. Tanuk hiány nélkül, hatan. Aláírás rendben.

— Nem jól tetszett olvasni, el van tévesztve — nyögi Szívós ur elfelejtve a mosolygást; bizonyos, hogy el van tévesztve. Különbön a törvény igazságához fordulunk.

Beregi ur Szívós ur előtt dörmög, hogy pottom tizezer forinttal szurták ki neki a szemét; azonban titkon Lujzára és Lajosra pislog. A szegény házaspár odakünn Jánost és Borist élegeti. Az öreg Ráczné alátan dül a karosszékbe. A halavány aljegyző kacag és esküdözök, hogy ez a komédia minden diurnumnál többet ér.

A fiatal örökös az ablakhoz vonul, kibontja a kapitány levelet és olvasni kezdi, mialatt egy nagy, nehéz könyvespár gyülekezik a szemében. Ennyi volt a levélben:

„Lajos, kit fiamul szerettem! Boldoggá akartalak tenni. Vedd nőül, a kit szeretsz s anyjának mondd meg, hogy nem felejtettem el. Aldjon meg a boldogság atyja. Atyád.”

Lajos fiatal volt, és ugyan kicsoda itélné el azért, hogy a mint az a könyvespár kihullott a levélre, a boldogságnak azzal a mosolyával arczán, melyet a sors minden ember számára csak egyet tartogat, Lujzához sietett, szemébe nézett és megfogta a kezét. Lujza is fiatal volt és ugyan kicsoda itélné el, hogy Szívós urat és Szívós ur jegygyűrűjét elfeledve, a nagy felelősségben kezét is ott felejte Lajos kezében, fejté pedig vállára hajtva, szép csendesen elkezdett sirdogálni, hogy Beregi ur, meg Bereginé asszonyság értsenek belőle.

Beregi ur, noha mindennemű elégedetlen, de elvégre is apa volt, és akármennyit hányjuk-veszük a dolgot, mindig igen szép dolog marad az, mikor szegény ember olyan vőre tesz szert, a kinek kétezer holdja van a raksányi pusztán. Még csak az időre vetett az ablakon át egy elégedetlen pillantást, majd Szívós urra egy még elégedetlenebbet, aztán mindennemű elégedetlenségét levetkezni igyekeztén, odament a gyerekekhez, a kik bár szaggatott és igen komoly szavaiból, elég világosan megérthették, hogy ez ünneplés pillanat szolgálatot alkalmat Beregi urnak mélyebb pillantást vetni ifjú szíveikbe, kit is e pillantás annyira megindított, hogy kész kezeiket egymásba tenni s rájuk adni atyai áldását.

Mig itt ülés és kezesök váltakoztak, addig Szívós ur kipirult arccsal töveszkedett a vörösorru szolgabíró előtt, hogy fővárosi legkötönyebb kartársai segédével — kik nevét mindig tisztelettel említik — meg fogja mutatni, hogy érvénytelennek nyilvánítatik a végrendelet. Meg fogja mutatni. Ráczné gallérlját is rázigálta, hogy megkérdezze tőle — ha ugyan magához jó —

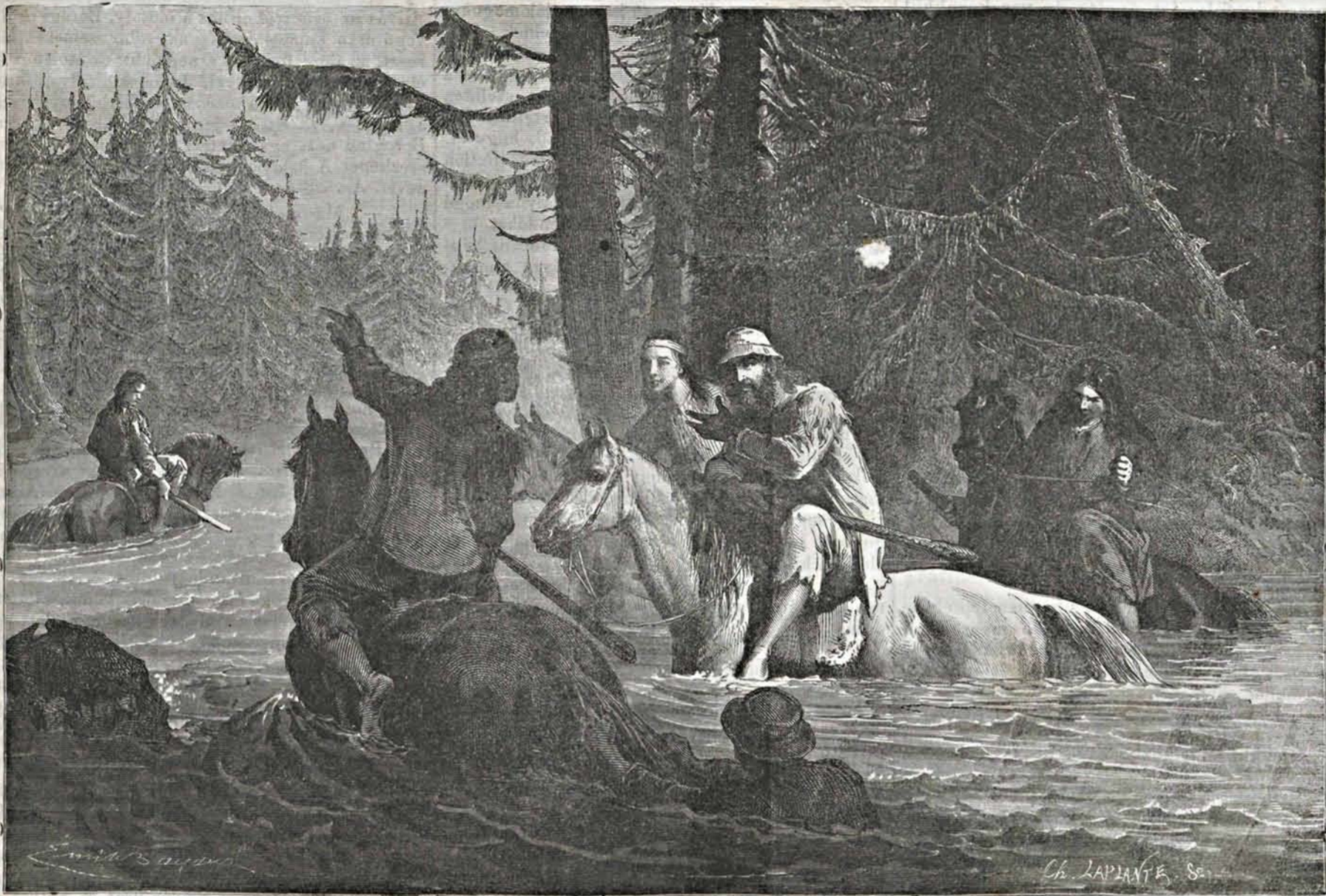
támogatja-e ő is vállalatot? Ez azonban tökéletesen kárba vezetett fáradság volt.

— Hát Beregi ur, Beregi ur! — kiabált. Maga nem is zúgolódik. Pedig van rá oka. Nagy oka van rá. Közösen indítjuk meg a pört. Közösen.

— Azaz, hogy nem, közösen tisztelt ügyvéd ur! mondá, teljesen kibékülvén a dolgok illetlen fordulatával, a megtámadott Beregi. Én nem indok semmiféle pört. Tudja, a dolgok nagyon megváltoztak. Az ember előleges számításában sokszor csalódik. Én is, lássa tisztelt ügyvéd ur, csalódtam abbéli reményemben, hogy őnt nemsokára mint vőmrám lesz szerencsém tisztelhetni. Leányommal semmiképp nem boldogulhattam e részben. Megbánta elhamarkodott lépését s im itt küldi vissza a jeggyűrűt.

Luiza, kiről szó volt, már anyját ölegette. Mögötte állt Lajos, ki egynehány rövid perc alatt elfeledte azt, a mit hosszas évek alatt tanult: hogy csak lemondás, szenvedés az élet. Pedig az a köny, a mely a sötét asszony szemében ragyogott (s talán egy új sirra hullott odakinn a temetőn), most is váltig azt állította, hogy bizony csak az, és semmi egyéb.

Böti Zsolt.

Átkelés egy érdei folyón, Brit-Amerikában.

Képek Brit-Amerikából.

III. A brit-amerikai erdővidék.

„Amerikai Sziberia“ című czikkünkben (V. U. 17. szám) említettük volt, hogy az angolok észak-amerikai birtoka ugy nevezett „révvidék“-re (Prairie), továbbá nyílt, erdőtelen „sivatagok“-ra (Barren Grounds) s végül „erdővidék“-re (Woodland) oszlik s ez utóbbi Kanadától és a Hudson-öböl től nyugatra, egész a Sziklás-hegységig (Rocky Mountains) s észak felé néhol a Jeges-tengerig terjed.

E megmérhetetlen erdővidékeken át az utazás csaknem legyőzhetetlen akadályokkal van összekötve, de mégis akadnak elszánt vállalkozók, főleg az újabb időben, mióta e vidék oly nagy fontosságra emelkedett, kik lemondva a civilizált világ elpuhító kényelméről, szívesen teszik ki magokat az ilyen veszélyes utazás fáradsalmainak és szenvedéseinek, csak hogy ama természetáldotta, növényekben és ásványokban oly annyira gazdag vidékek megismerése és kikémlése által hazájoknak és közvetve az emberiségnek is használhassanak.

1863 nyarán két kitünő angol férfi, Milton

gróf és dr. Cheadle, tevők meg azt a terhes utat Észak-Amerika közepén át Uj-Yorkból a Caribou tartományig. Mi, a kik afféle vadon vidékeken soha sem jártunk, nem is tudjuk elképzelni, mily borzasztó fáradsalmak és nélkülözések várnak oly helyeken az utasokra. Szinte két évig tartott utjuk és tudományos vizsgálódásaik eredményét ki is adták egy terjedelmes munkában, melyből eddig-él a legtöbb és leghitelesebb tudósítást nyerhetünk azon érdekes tartományok felől. De az utazás veszedelmes és fáradságos voltát is igen élénk színekkel rajzolják előnkbe a tudományos buvárok.

Az évszak, noha már június felé járt az idő, még nem volt oly előre haladva, hogy a nap heve a hegyek tetőiről minden havat elolvashatott volna s ennél fogva mindegyre kiáradott hegyi patakokon és nagyobb folyókon kellett átjárni, a mely műtétel szinte mindig életveszélylyel járt. Minthogy néhol két-háromszáz mérföldnyire sem lakik emberi teremtés, csónakra vagy egyéb szállító eszközre sehol sem számíthatnak, hacsak magok nem készítettek, de az se volt mindig és mindenütt lehetséges, mert később vágószekerei-

bou-vidékre érkeztek, a hova tulajdonképen szándékoztak, hanem Kamloops várába. Itt kipihenték magokat az út fáradsalmaitól és aztán a caribou aranyásó telepeket megvizsgálva, 1864. évi márcziusában újra útnak voltak Anglia felé.

No de az utazás kellemetlenségeit az amerikai őserdők valóban megragadó és lélekemelő pompája könnyen feledteti. Csak hogy éppen e nagyszerűség, e gazdag pompa okozza a legtöbb nehézséget is az utazóknak. Az óriás fák két-háromszáz lábnyi magásra emelik föl gyönyörű lombkoronáikat s akkor aztán az évek hosszú sora vagy a gyakorta dúló viharok ereje ledöntögeti őket minden irányban s a törpe bokrokkal és rajtok élődő parasyt-növényekkel együtt vad, áthatolhatatlan sűrűségeket képeznek. Ünnepléses borzalom és magasztos érzelmek fogja el az ember szívét, ki egy ilyen őserdőt először lát. Minden óriási ott, — mintha minden az ő, özönvíz előtt létezett világéhoz tartoznék. Hiába igyekeznék magunknak tiszta, világos képet alkotni azon számtalan bizarr és meszerű összefonódásokról, miket a különféle kuszó-növények és folyondárok (Liánok) előnkbe tárnak. Minden lépten-nyomon új kép áll

A promontori kőbánya és az ottani barlanglakók.

Testvérőfővárosunktól délre s ettől csak kis területsíkság által választva el, csaknem függőleges irányban vonul a Dunának ama keskeny alacsony hegygerince, mely végső fokával közvetlenül a Dunába szögellik s a tövébe épült helység, Promontor (Budafok) terjedésének hatalmas gátot képez. De nem volna igazságos e vád mellett elhallgatni ama jó tulajdonságokat, melyekkel e hegyesség bír, s melyek részint kedvező fekvésén, részint egészen sajátos földtani természetén alapulván, térbeli fejlődésük megszorításáért másnémi, gazdag kárpótlást nyújt az odatelepült lakosoknak.

Nemcsak a mennyiben e hegyesség lejtőit a legnemesebb bortermék, s oldalában óriási pinceszőlőhelyiségek alakítását teszi lehetővé, hanem a hegyesség maga megbecsülhetlen kincset rejt méhében, mely a főváros közelsége által még nagyobb jelentőséget nyer.

Értjük ama kitünő kőfajt, mely zömét képezi az egész hegyességnek s melynek fejtése bő jövedelmi forrást nyújt számos családnak, egyuttal pedig a legjobb minőségű építkezési anyagul szolgál a fővárosnak.

Mindazáltal kevesen látogatják a promontori hegyeket, s ez okból czélunk az olvasót annak legérdekesebb oldalaival megismertetni.

Ha az odavaló viszonyokat nem ismerő idegen a helységből föl a hegyre vezető ösvények valamelyikén néhány száz lépésnyire halad, csakhamar igen sajátos alakú házak tömkelegébe téved. E házak, ha ugyan azoknak nevezhetők, jobbra földalattiak, s általában a föld színénél mélyebb fekvésűek.

Nagy részük a talajba vajt gödrökben, a legérdekesebb azonban a termés-sziklába vésett valóságos barlangokban állanak. Itt tehát a szó szoros értelmében barlanglakókkal van dolgunk, s nem kevés érdeket nyújt, ha a promontori troglodytát földalatti életmódját figyelemmel kísérrjük.

Maguk e barlangok nem természetes eredetűek, hanem, mint már megjegyeztük, mesterségesen a sziklából töröttek, mit többékevésbbé szabályos alakjuk is bizonyít. Lakóik nem is általában a kezdetleges fejlődés oly alacsony fokán, mint az aethiopiai és abyssiniai, nyers állathörökkel ruházódó vad barlanglakók, hanem ellenkezőleg igen szorgalmas és derék munkások, kik ünnepeken s vásárnapokon kis barlangcsaládjuk kedélyes körében élvezik otthonuk örömeit.

Az ily barlangházak, vagy inkább lakások fejlődési története felette egyszerű. A hegyoldalban, mely egy kis fölületes hantréteg alatt csupa

tömör, de porhanyó mészkőből áll, nyár folytán a megtelepülni vágyó munkás alig néhány négyzetölnyi tért vesz birtokába, s a tél beálltával azután néhány szomszéd barlanglakó segítéje és közreműködése mellett hozzááll a munkához. Mélyedést

embertársak hasonló czélra irányzott munkásságával. Mert míg az utóbbiak a lakásul használandó szabad tért falakkal építik körül: am azok a kővek eltávolítása által nyerik; hanem aztán föl is vannak mentve a falrakástól, mert a természetes szikla tömörége teljes batorságot és minden falnál biztosabb védelmet nyújt.

A köfajtás e hegyességben igen egyszerű, s mert lőpor nélkül eszközölhető, eléggé olcsó műtét is. Kalapács, fűrész, ék és repesztő vason kívül egyéb műszert nem igen szoktak alkalmazni, s a kőzet puhásága és sajátos rétegzete nagy mértékben könnyíti és gyorsítja a munkát. Rendesen nagyobb kődarabokat szoktak egyszerre kitérni; e czélra néhány ujnyi mélységű, egyenes irányú barázdát vések a sziklába, s e mélyedésbe lökik az ékeket, úgy hogy a feszítő vas segítségével a kődarab lefejlék s aztután a kőfűrészszel apróbb kockákra szelik, hogy építkezési anyagul lehessen eladni.

Rajunk egy ily módon készült nagyobb barlang nyílását, belülről kifelé tekintve mutatja. Alagutnak, vagy földalatti utcának is lehetne nevezni, mert két nyílása van s jobbról-balról mindössze vagy kilencz lakház van benne, melyek egy része azonban már átmenetet képez a rendes házakhoz a mennyiben egy vagy kétfelől függőleges oldalfalaik a szokott modern apróbb kővekből építvék, padlásra, sövényre pedig fagerendákat is használtak.

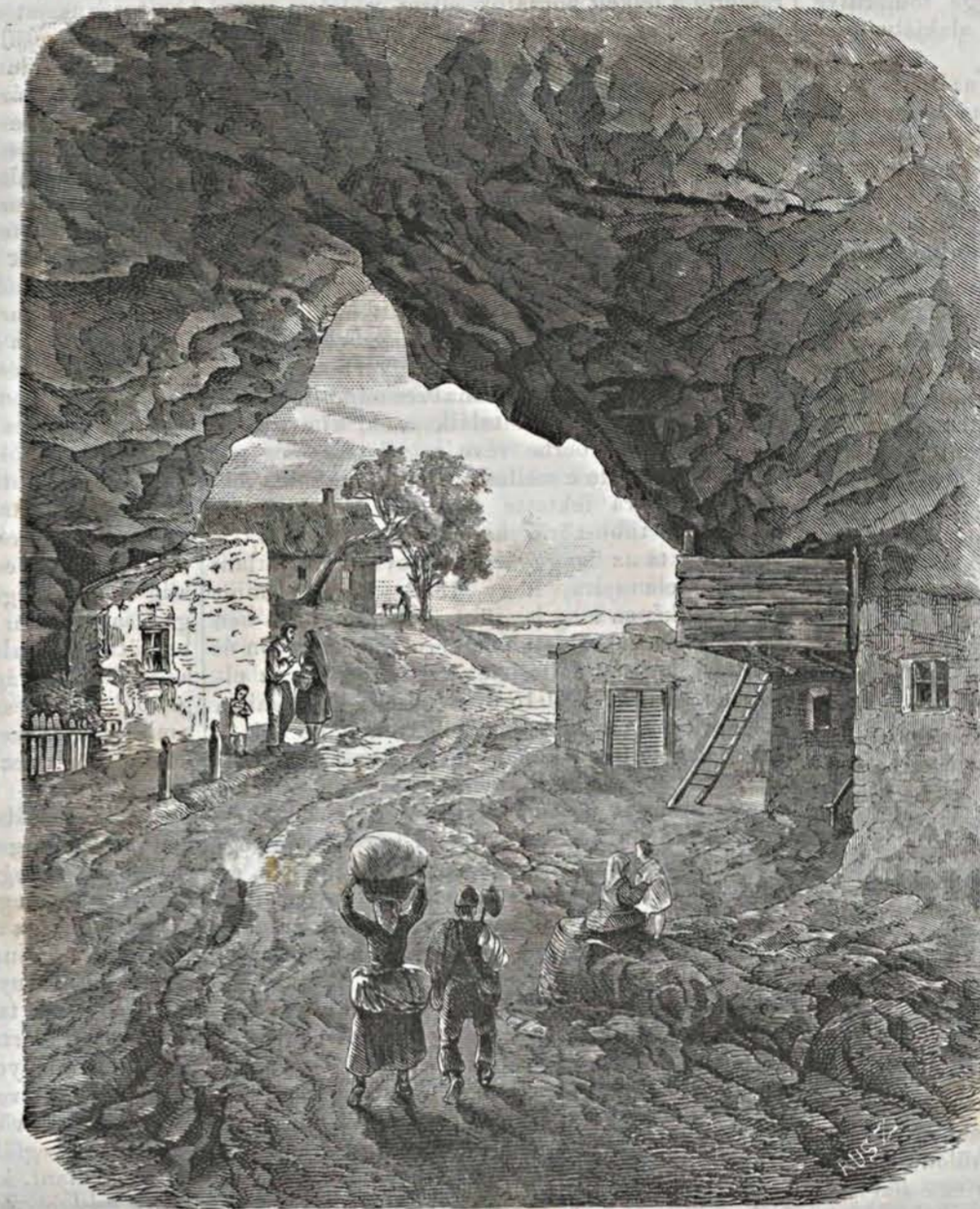
E annyit e lakásokról. A mi pedig a szikla történetét illeti, melybe a lakások vájva vannak, arra nézve a helyszínen magát a kőzetet kell megkérdenünk.

Valamint a jelenben megczáfolhatlan bizonyosságát birjuk annak, hogy a földfelület bizonyos részei fokozottan súlyednek, mások ismét fokozottan emelkednek: szintoly bizonyossággal következtethetjük számos jelekből azt, hogy hasonló változások a föld történelmének rég elmúlt

korszakaiban is fordultak elő. Valamint továbbá bizonyos földterületek csekély emelkedése vagy süllyedése ma is azt eredményezheti, hogy a tenger reá nyomulván, ama terület víz alá kerül, vagy pedig más, azelőtt vízzel borított térség szárazzá válik: ugy hasonló tünemények előfordultak a korábbi földtani időkben, hanem nemcsak állíthatjuk, de be is bizonyíthatjuk.

Hazánk többször ki volt téve a szárazföld és tenger hasonló váltakozásainak s a földtan pontos adatokkal szolgál annak kimutatására, hogy hányszor s mily terjedelemben történtek ezen, akár tenger-, akár édes-vízzel való elárasztások.

Az akkori tengerekben pedig az állatok és növények ép oly tarka és soknemű élete teny-

Promontori földalatti lakás. — (Keleti Gusztáv rajza.)

Ferencz-völgyi üvegkútja (Maramarosban).

igénybe vesz egy egész téli munkát, úgy hogy egy második laksoba kiadását rendesen a következő téli időnyre kell halasztaniok.

Mint látjuk, barlanglakóink építkezési módora homlokegyenest ellenkezik a földszínen lakó

szett, mint a mai yizekben, s valamint a mai tengerek fenekén számos kihalt kagylófaj réteges mészköveletének hatalmas lerakódási lehetők: épen úgy történt ez évezredek előtt is. Ha mármost ily kiemelkedett területről a tengervíz lepadt, e kagylós kövületek helyben maradtak s önnön sulyuk által szilárd tömeggé tömörülve, számunkra jól használható mészkő alakjában maradtak meg.

A promontori mészkövek azonban kiválon megérdemlik figyelmünket, a mennyiben ezek Magyarország tengereredetű lerakódványai közt a legifjabbak. Ezek azon kagylókincsek, melyeket a magyar szárazföldet előzőlött legutolsó tenger hagyott maga után, melyből, mi hazánk téreit borítja, a buda-pilisii helységort hatalmas szigetként magaslott ki.

E tengert egykor népesítő — fajszámra csekély, de egyének sokaságára nézve temérdek állatfajok rég eltűntek az élő lények sorából s teljesen kihaltak; mi annyival feltűnőbb, mert részint a Földközi, részint az Indiai-tengerben sok állatfaj fennmaradt, mely eltűnt korábbi tengereknek is lakója volt.

A promontori mészköradványok érdes, likacsos, durvaszemű s rendszerint hófehér színű kövekből állanak, mely nagyobbára kagylóknak s csigáknak közösni eredetű. Mindazáltal sikeretlen munka volna ez állatok tulajdonképi teknőit kerülni a mészkő-tömegben. Azokat a hegyeségben keresni vizek rég feloldották és elmosták, s többnyire csak üreg maradt hátra, mely az eltávolított teknők pontos lenyomata. Sokszor azonban az üreg helyén sima vagy rovátkolt, majd szivalaku, majd csavaridomú mésztövecskékkel lennek, mely mint töltelékanyag, vagy inkább mint a meghalt állat feloldatlan testkövélete maradt hátra.

E kövületek tömegének legnagyobb részét az ugynevezett szív-kagyló (Cardium plicatum, s C. obsoletum) s más kettős teknőcsövek (tapes, Ervilia . . .) s a csigák közül némely Cerithia-fajok (C. pium, C. rubiginosum) képezik, míg a hátralevő tért igen apró, alig egy gombostű-gombnyi állatokká gyöngéd mészhullái (a Rhizopoda csoportjából) foglalják el; ezek egyike egy piszokéi botnak végtelenül kisebbített alakját mutatja (Spirulina lituosa), a másik ellenben üres-golyóska idomu. Az utóbbi állatka különösen tömeges előfordulata miatt nevezetes, s egy ökölnyi nagyságu ilyenmü kőben szabad szemmel is több ezer ily apró testet láthatunk, melyek mint valami paránybombsák vannak egymásra rakva.

Ezek folytán könnyű megmagyarázni az épületkő csekély sulyát; a nagyobb sulyú kagylótek-nők ugyanis eltávolították s megmaradt anyag csak keskeny falazatu, üres, léggel tölt szemecskéből áll, melyek felette gyöngéd s a kő vagdálását nagyban elősegítő szerkezettel bírnak. Csekély sulya, könnyű kezelése s darabolhatósága e mészkövet a világ legjelesebb épületanyagai közé emeli.

De e hasznos közetnek még törmelékei is értékesíthetők. Mig durvább darabkái igen tisztá anyagot szolgáltatnak az övények és kerti utak porondozására, addig megtörve finomabb porondja kitűnő sűrölő homokot ad a konyha számára.

Ferencz-völgye.

(Máramaros megyében.)

A festői tájakban és a természet annyi kimeríthetetlen áldásaiban egyaránt bővelkedő Máramaros megyének egyik jelenleg legelőkelőbb gyártelepét a kellemes fekvésű Ferencz-völgyben találjuk fel. Ki e csekély kiterjedésű (mintegy 600 hold) völgyet néhány viskójával, ezelőtt csak pár évvel ezelőtt látta s mostani képvél összehasonlítva, könnyen fölfoghatja: mit nem képes az emberi szorgalom, ha azzal szenvedély, szakavatottság és anyagi erők kész feláldozása karöltve jár, csak néhány év lefolyása alatt is, egy majdnem egészen lakatlanmá vált, pusztá helyből varázsolni s a mostoha körülmények és egyesek hanyag részvétele miatt pangásnak indult iparág felvirágztatására a lehető leggyümölcsözőbben hatni!

Ferencz-völgy Máramarosnak azon oldalszélén fekszik, melyet Szatmármegye aasai részétől a közép által egyszerűen „Bérecz”-nek nevezett Förgőhegy választ el. E nagy hegyen át történik a közelebbi érintkezés is a két megye közt s bár jókarban tartott országot visz rajta keresztül, mindamelllett ezen fáradságos, lassu és költséges összeköttetést, a tervben levő gyorsabb és olcsóbb

vasut által közvetíthetni: egyik legforróbb óhaját képezi a két megye közönségének.

A völgy jelenlegi nevét az üveg- és sziksgyár kezdetleges föllátása alkalmából, akkori uralkodó I-ső Ferencz fejedelemtől kapta; azonban 1848 végén, miután Rapács ezredes e vidék részéről a felkelt horvátok elleni védelem szempontjából, az itt pusztán talált üveggyár telepen nagyszerű löpőgyárat állított fel, róla e völgyet is Rapács-völgynek kezdték nevezni; míg végre hosszas szüntetés után, 1854-ben a félbehagyott üveggyárat ismét megkezdettvén, ettől kezdve előbbi elnevezését tartja fenn.

E szép jövővel kecsegtető üveggyárat a kir. m. kincstár, Csehudvari tanácsos felterjesztése alapján, 1811-ben alapította s Dolánszky nevű igazgató alatt kezdetben eléggé élénk lendületet nyert; mire főképen a kincstárnak ez időre eső tömérék szükségletei, u. m. a nagybányai próbához vegyédények, savanyvíz-palackok stb. gyártása jelentékeny befolyással voltak. Utána ezen minőségben dr. Ries János Ferenczcel találkozunk, ki a gyárat a m. kincstártól bérbé véve, a gyártást még pár évig folytatta; de e mellett a főszűrt inkább a mezzei gazdaságra fektette s miután ehhez még a kincstárral többszörös kellemetlen surlódása is járult, alatta az üveggyár hova-tovább hanyatlani kezdett, elannyira, hogy 1832—1854-ig mint ilyen, végképen meg is szűnt működni. 1854-ben Csisch Wenzel szigeti üvegkereskedő tulajdonos s kiváltási joggal, építési engedély mellett az elpusztult gyárat újból 15 évre bérelte ki, azonban meggyűlt baja a községgel, mely a pénzéből és türelméből teljesen kimerült vállalkozót a szükséges gyármunkások hiányában 3 éven át nem szűnt meg folytonosan zaklatni. A dolgok ily kritikuss állásában 1857. nov. 1-én a gyár jelenlegi tulajdonosa, Rényi József végzett technikus, az előbbi bérlővel társszerződésre lépvén, újra megkezdte a már csaknem megszakadt munkát, s ezzel rövid időn új fordulat állott be az eddig alig tengezőtt ipar-üzletben. Rényi nem mulasztá el térsával együtt a gyár élénkítése körül a szükséges anyagi áldozatokat sem megtenni. 1862-ben Csisch (Szigeti) Wenzeltől a kötött szerződés alapján a bérelti és építési jogot utóbbi a maga részére váltá ki, s az épületeket, melyeket idő közben gyár élénkítése folytán szaporítani kellett, az ekkor keletkezett telekkönyvbe családja részére be is jegyeztette. Ezt a m. kincstár tár túrni nem akaráván, megtagadta a szükséges építkezést, de megtagadta a soda-gyártáshoz kötelezett szemétsót is, mit végre a bérllet felmondása követett. Erre a bérlő 48,000 ftra rugó kárpótlási pert kezdett meg a m. kincstár ellen s a bérletet megtagadta. Ezen surlódás folytán a gyár is, mely már 1858-tól 1861-ig fényűzési cikketeket is sikerrel kezdett termelni, páros visszacséset tapasztalt. 1866. aug. 4-én a perlekedő felek közt örök eladási egység kötöttet, melynek értelmében a gyár tulajdonjogilag Rényi urra szállott át s 1867. jan. 16-án Larisch pénzügyminiszter által az egységes ratifikálva lett. Ennyit a gyár történetéhez.

Hogy minő népesedést nyert s épületekben mennyire gazdagodott ezen telep, mióta jelenlegi tulajdonosa erélyes igazgatása alatt áll, kitesztik a következő szám-arányból. A gyárnak volt 1858-ig egy fő és két melléképülete, vagyis hevitő kemenczéje, míg most 3 fő és 9 mellék, közvetlen a gyárhoz tartozó műhelyben foly szakadatlanul az izzasztó munka. Rajzunk a néhány évvel ezelőtti üveggyárnak fő- és melléképületeit tünteti szemünk elé, melyekhez az újabb éveket még több csinos külsejű műhelyt és lakházat építettek. Az egész telep mintegy 350 lelket számlál. A gyár 12 műhelyben ugyanannyi üveggyárasnak (belső munkások), 30 hamuégetőnek (külső munkások), 50 idegen hamuégetőnek megszerzte, 3 tisztnek, 10 tüzeinek, 2 özevgy aszonynak, 1 néptanítónak, a ki 18 gyermeket nevel, 2 közsőrűsnek; ezenkívül asztalos, esztergályos, kovács, molnár és zuzmolnároknak, 8 fahordónak, 4 üveg-fuvarosnak, 10 urbérés-író telepitvényesnek, és telen át mintegy 60 családfő ölfá-vágónak, nyáron mintegy 30 usztató napszámoknak nyujt állandó foglalkozást és kenyeret. Van összesen 55 lakháza és 9 müépülete.

Ferencz-völgyt a Nereczón vagyis a técsői Papszatag, a Fenyő és a már fentebb említett Förgőhegy kerítik be s csupán egyetlen kilátás nyílik belőle a völgy hosszában az alantabb folyó Tisza völgyére, melynek tulpártján, ide alig 3/4 óra járásnyira legközelebb Tésód várost érjük, hová a Tiszán át nagy fahíd vezet keresztül. Béjárva e kies völgyet, első pillanatra egy angol gyártelepen képzeljük magunkat; mindenütt a legszebb

rend és tisztaság. Három patakja közül a Nagy-Sugatag 3 közuza, 1 köszürü, 1 liszt, 1 fűrés és egy faburkol (Tournier) malom hajtására van célzzerien felhasználva, melyek legnagyobb részt az 1848 - 9-ki löpőgyár helyén állanak; a Középs-Sugatagon pedig a gyári fát egy 2000 ló hosszú csatorna usztatja alá, míg a fűrés-malommal mindhárommal egyesülve, a Tiszába ömlenek.

A forgalom nézve is eléggé kedvező felvevő van e gyárnak, a mennyiben most már az ide 3/4 órányira eső viski fűrdőhöz vezető út, volt igazgató kincstári főnök s egyidejűleg Máramaros megye adminisztrátora Szepeffy Mihály ur által jókarba hoztatott, mi által a fűrdő és gyár közt összeköttetés is élénkebb lett. Innen nyerek szükségleteiket továbbá a szomszéd Szatmármegyében a b. Radák Istvánné tulajdonához tartozó bikszádi, a turvekonyi stb. fűrdők is, melyek a gyártól szintén alig 3 órányira fekszenek.

A termelésre szükségelt anyagok beszerzése legelőkelőbb gondot ad a tulajdonosnak, s bár a kovarez a Tisza mentében található, mégis 7 mérföldnyi távrolról kell azt a felsőbb helyekről tengeren szállíttatni, mint hogy a vizen való usztatás, az e czéla felhasználási szokott szállítási árának pár év óta tetemes csökkenése miatt, ha szinte nagyobb mennyiségben eszközöltetnek is az anyagszerzés, aligha nyereségesebb volna. A szemetső megtagadása folytán, mi talán a gyártási kísérletnek e helyütt némi alapul szolgálhatna, hasonló az eset a sodnáál; ez drága pénzén Morvaországból és Angliából, via Triest nyeretik, jóllehet 3 mérföldre ide a milliómáza szemetsőt a Tiszába dobják, a helyett, hogy — mint ez Poroszországban minden salánim feltalálható — a kincstár, mint ilyen, egy sodagyár felállításában befektetett tőkájének dús kamatoztatására gondolna s a hazai iparnak haladását s a közforgalmat elősegítene. A gläubersó Morvából, a legjutányosabb Németországból kerül két hónapra a megrendelés után, minek oka a közlekedés lassúságában és tökéletlenségében keresendő. Mennyivel biztosabb jövővel állanak azonban azon tartományok gyárjai, melyeken át vasut által tartatik a fenn az érintkezés s ilyes számtalan hiányos s hátrányokból eredhető üzlet-pangásnak kitéve nem lehetnek!

A ferencz-völgyi üveg és szikgyárban 1858-tól kezdve az üvegfélekből a következők termelteknek, u. m. brillant, kristály, félmetszett angol és cseh üveg, talpogolyos s szelmeztetű közönséges öblös üveg famintában. Továbbá a szinesekből egy és kétszeresen szinezett és kiköszürült öblös-üveg, fehér alabást, opál, rubin, vörös skarlát, máj-és rózsaszín sárga topáz, szalmazin, sárgászöld smaragd, tengerzöld; égszín és sötétkék, bíbor s három faj viola, kávészín és agáth, hyalith fekete, márványzott, tömör és átlású; az ablaküveg pedig éppen és pikkelyesen lapított közönséges, továbbá fehér és képlemez, tüzelenes máznak a legelőkelőbbben használható vízüveg, végre közönséges fehér, zöld, öblös, vegytani és ablak-üvegek. A mesterséges szikenyből: egyserű égetett, jegcedzett fehér, égvényes, vagy nem égvényes, különféle gyárak és szappanfödék stb. számára. A gyár közönséges árúinak rakhelyei egyesek sugárok végpontjain: Sziget, Naszód, Beszterce, Kolozsvár, Nagy-Károly, Munkács. Nyitra állana még az ut az alföld és Pest felé, de a Tisza a közvetítésre veszélyes s ezen vidékekre nézve a gyár nagyban felvirágozását elősegítő vasutnak van feltartva a forgalom eszközlése.

A founier-malmon kívül, melynek gyártmánya a londoni világtárlaton is figyelmet ébresztett, van még ezen völgynek egy más nevezetessége is, s ez a köznép által annyira hathatósan tapasztalt ásvány-forrás, mely a Szatmár felé vezető országtut szélén a Förgőhegy aljában buzog fel. Vize a bikszádihoz hasonlít, s Tognio tanár becsese nézve Máramaros megye minden más egyéb ásvány vizei fölé helyezte. Osdáth Lajos.

A világtárlatból.

Páris, május 4-én.

Az öt hét előtt megnyílt általános kiállítás valahára befejezéséhez közeledt, s bár itt-ott, nemcsak a parkban, de az épület belsejében is még ácsok és asztalokkal találkozunk, a legnagyobb rész még már készen áll. Az eső és hideg is végt ért aprillissal, s négy nap óta gyönyörű idő jár. Nincs tehát egyéb hátra, nyajas honfirtás, mint hogy néhány száz vagy akár ezer forinttal is megtöltve érzenyedet, vasutra állj, s a most inkább mint valaha világvárosba jőj, csodálni mit a föld minden tája legjobbat ad, s az emberi ész

leghasznosabbat és szebbet teremteni képes. Érdesebb és tanulságosabb, egyaránt szemétkaprázóat és lélekemelő látványt után hiába vágódnál, sőt ha csupán élvezni akarás is, alkalmasabb helyre nem találás. A 67-iki világtárlat, érdek és tanulságosság tekintetében, valamennyi előzőket felülmul.

De te, szives olvasó, kinek körülményei nem engedik az ide utazást, kísérj engem a szellem szárnyain a Mars-mezején, én igyekszni fogok egymásután mindent megmutatni neked, a mi látásra érdemes, egy hogy habár halvány és tökéletlen, de mégis némi fogalmad legyen arról, a mit mások színről szíre szemlélni szerencsések. Ha mások a világot kerülhetik meg szobájukban, miért ne tehetnéd te azt egy jókora négyszögű térrel? Tehát, ha úgy tetszik, kövess.

A Szajna felől, a főkapun lépünk be. Szébbnél szebb nyári lakok, virágok és fák között haladva, egy vas és üvegből készült köralaku épülethez érünk: ez a világtárlati palota. A milyen czélszerű, oly kevésbé izletes az, egy hogy ha nem lenne üvegből és zászólkkal díszesítve, az ember gázgyárnak gondolná. De czélszerűsége az esztétika elleni védeget csakhamar elfeledtetni velünk. Az épület közepére jutva, mindjárt magad is meggyőződöl állítomatos valóságá felől.

Avagy lehet észszerűbb elrendezést gondolni annál, hogy nemcsak az illető országok minden körülményei, hanem a külön termények és ipar-cikkek is együtt legyenek? S e feladatot ugy oldotta meg a főbizottmány, hogy míg az egy-nemű dolgok ugyanazon köralaku folyosókon egymás mellett állítottak fel, az egyes országok a központból kiindul, elől keskeny s a szél felé mindig táguló szelvényt foglaljanak el, kisebbet nagyobbat, a bekülözt tárgyak mennyiségéhez képest. E szerint, ki a származásra tekintet nélkül akar valamely terményt megvizsgálni, az közben, egyikében a hét közül, fog lépdelni fel s alá, míg ellenben, ki valamely országnak valamennyi küldeményeit szándékozik megsemlélni, a központból a kerület felé egyesben vonalban halad. Válasszuk mi egyelőre s legalább hazánkat illetőleg ez utóbbi módját a szemlének; a többi majd nemek szerint fogjuk nézegetni.

De hát hol van Magyarország, „hol van a magyar hazája? Wo ist des Ungarn Vaterland? Nézzünk körül, hisz annyi ország neve áll a sok bejáró felett, a mint a középpontú kies és szobrokalkéaitett kertben állunk, hogy talán annak is csak jut egy kis hely, mely egykoron az első kö-zött fényelt, s mainapság is két nagyhatalmasság területével felér. Hiába, nincs sehol! Az Egyesült herczegségek neve ott diszlik Törökország alatt, ott Norvégiáé Svécziá neve mellett; Ma-

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— („Olajág”) ez költői és vallásos jelentőségű czíme azon áhítatos olvasó- és imakönyvnek, melylyel korszorú költőnk Tompa Mihály ajándékozta meg hölgyeinket, s mely épen most jelent meg Heckenast Gusztáv kiadásában, és pedig oly cinnal, izléssel és díszszel, minőt a mű belbecse és azon olvasókör, melynek a könyv szánva van, egyaránt méltánigényelnek. Mindjárt a szépmet-széssel ékesített czimlap kellemesen ragadja meg figyelmünket: a vizek árjai fölött a vígasz és megnyugvás olajágát szájbában vívó fehér galamb jelvi alakja, a czimhez és tartalomhoz egészen illő. A könyvet Tompa költeményeinek egyik legszebbike nyitja meg: Ajánlás néjéhez, mely a mely érzésnek, a költőleg való fűjadalomnak s vallásos megnyugvásnak hangjával elevenen kapja meg szívünket. Azután „Olajág” czimű szonett következik, ikertestvére azon kettőnek, mit lapunk egyik mult havi számában közöltünk. Maga a könyv mult fő-része ozslik. Az első, „Elmétkedések és fohások” czim alatt, az élet különböző helyzeteti, viszonyai s az azokon uralkodó érzel-mek köréből vett magasztos elmélkedések, s leg-nemesebb értelemben vett olvasmányok, melyek a női szív gyöngédségének, a vallás illetének és a bölcselmi költészet mélységének egyenlő része van. A „Női arcképek a szent könyvből” czimű cikkek elevenen festi s csoportosítja a biblia asszonyait, három az ó, egy az új szövetségből; legszebb példányképei a vallásos és jótékony női-ségnek, árnyakul vetve a fényvonalak kiemelése-re a gonosz nők vázlatait is. A második rész imákat tartalmaz, alkalmiakat és ünnepeket. De vala-

gyarországé nincs sehol. Tehát csak lépünk be azon kapun, mely felett egyedül áll eső: Ausztria. Itt lesz Translajthánia is, a mivé süllyeszték Nagy Lajos és Mátyás birodalmát. Ugy van, hisz itt oldalt, de még a kertben, áll Nesus és Dejanira Dunaiszkytól, s e szobrot aligha akarta más nemzet magának elsajátítani.

Az első kör, tehát a legkisebb, a munka történelmének van szentelve; a következő a szép-művészeteknek. A munka történelme, mit jelent ez? Jelenti az emberi szorgalom fejlődését a legrégebb idők-től az újabb korig, a mely fejlődést a kor szerint rendezett műveken lehet észlelni. Mit állítottunk már mi magyarokul ki e nemben? Kopogtassunk a jobbkezt levő ajtón, míg zárva van a közönség előtt az osztrák rész készületlensége miatt és csak barátunk nyitja meg a gazdák egyike: Rómer Flóris.

Tágas teremben vagyunk, melynek közepén és jobbfelel osztrák műtárgyak kínálkoznak a szemnek, míg balról, zárt székényben, a „Magyar nemzeti muzeum küldeményei” czélszerűen föllátva láthatók. Nem irom le ezeket, miket önök ugyis ismernek, csak annyit mondok, hogy kár volt nem többet külneni ide, pi fegyvereket is, annál is inkább, mert ha már régiség által nem tűnik fel a magyar gyűjtemény, — legnagyobb része a tárgyaknak a XVII. századból való csak — legalább sokaság és változatosság által vonadotta magára a figyelmet. Igy a rézszek előtt nem nagy érdekel birhat, nem annál kevésbé, mert nem tudni ha magyar művészek készítményei-e, s legfeljebb az ötvösök figyelmét vonandja magára némely ékszer sajátos alakja miatt.

Fogjunk búcsúkezet a szives örrel, s kérjük meg a művészeti biztost, Henszlmannot, hogy a maga osztályába vezessen. Tudós barátunk a legnagyobb készséggel teljesíti kívánatunkat.

Négyszögű csarnokba visz, melynek falai kisebb-nagyobb olajfestvényekkel beagatvák. A magyar művészek az osztrákokéval vegyest függenek itt. Kicsiny lévén a magyar képek száma, — mind össze tizenkettő, — nem látszótt, ugy mond, érdemesnek az osztráktól külön választani; az élkélnzés inkább kárunk, mint javunkra szolgált volna.

Hazafias és nemes indok ugyan ez is, de vajjon nem inkább elégti vala-e kia magyar ember büszkeségét, ha noha csekély és talán nem épen fényes, de mégis saját, önálló osztálylyal is bir, ha magát inkább mint nemzet, sem hogy mint művész afirmálja?

Mi már az egyes képeket illeti, valami nagyon kitűnőt ugyan nem találtam közöttök, de annyit

örömet jelenthetek, hogy a haladás kétségtelen, s a középértéken alól körül-belől egy sem esik. A szoborművek között is Bathányi Lajos két szobra Alexytől szép tehetségre mutat, valamint azon női mellkép is, melyet ifj. b. Vay Miklós faragott, elég csinos. A Marsalko művét még nem vettem észre. Sz. D.

Egyveleg.

— (Kaliforniai termékenység.) Hogy Kalifornia földjének buja tenyészejéről fogalmunk lehessen, csak azon termékek kell egy tekintetet vetnünk, mik az évi kiállításokban a közönség elébe szoktak kitéve lenni. Egyik közelebbi ily kiállításra a következő tárgyak valának a többek közt láthatók: Egy árpbakör (110 szár) egy szemmagról növe. Minden kalászában 50—60 szem volt, tehát 5000-nél többszörösen volt a mag visz-szaadva. — Egy kukoriczakóró, 21 láb magas és 9 hüvelyknyi kerületű. — Egy kukoriczabokor, egy szemről kelve, 4000-nél több szemmel. — Egy buzabokor, egy szemről növe, 560 szemmel. — Egy 400 font nehézségű tők; egy száron három font s összesen 800 fontot nyomott. — Igen jóízű veres-répák 50—75 font nehézséggel. — Ugyanoly nehézségű káposztafők. — 8—11 font sulyos náger-répák; egyik 3 láb és 11 hüvelyk hosszú volt. — Három fontos hagymák. — Három és félől egész 8 fontnyi sulyos burgonyák. — Husz—negyven fontos görög-dinyék. — Négy—tízszáz fontos szőlőfűrtök. — Négy és félől 6 és fél hüvelyknyi kerületű földi eprek. — Két—három fontos almák és körtvék stb. — Fris vetemény egész éven át kaphat az ember, sok gyümölcsfa ugyanazon időben gyümölcsözök is virágzik, ugy hogy kétszer lehet rólok szedni, s leveleiket csak akkor vesztik el, ha az új csirkék előjönnek. A termékenység oly nagy, hogy a körtefák és almafák elvettetésük után 15 hónappal már teremnek.

— (Ünnepnapok.) Vasárnak a keresztények, hétfő a görögök, kedd a persák, szerda az assyrok csütörtök az egyiptomiak, péntek a törökök, és szombat a zsidók ünnepe. — A ki egész héten át helynelni akar, mindig hivatkozhatik egy-egy val-lásfelekezetre.

— (Szerzetesrendek száma.) Olaszországban legközelebbi számbavétel szerint van 84 egyházi rend, melyből 80 birtokos, 4 kolduló. Az egyházi rendeknek van 1724 zárdujuk, a koldulóknak 658 házuk, összesen 2382 ház, mely özszebből 1506 férfi és 876 nő-egyházi társulaté. Az egyházi személyek száma összesen több mint 50,000, ebből némelyek szerint 17,000, mások szerint 23,000 a kolduló-rendhez tartozik.

— (A „Györi Közlöny”) szerkesztését Kautz Gusztáv vette át.

— (Szaklapjaink) száma egygyel szaporodott a „Magyar Postaközlöny”-ben, melynek mutatványzáma hozzáan beküldetett. Tartalmát Gorove életrajza, hivatalos közlemények, vidéki levél s apróságok teszik. Szerkesztéi Ivanovich György bajai postamester. Megjelen havonként 3-szor. Ára egész évre 5 frt, 1/2, évre 1 frt 30 kr.

— (Kutasi Imre király-nyomdájának Debreczenben) rövid idő alatt díszes műlap fog megjelenni: azon 13 magyar tábornok arcképeit ábrázoló, kik 1849. okt. 6-kán Aradon elvértettek. A rajzot Barabás Miklós készíti, az életrajzok megírását pedig egyik írónk vállalta magára. A műlap ára 2 ft lesz.

— (Rudnyánszky Béla) pesti köz- és váltóüggyvéd külön füzetben kiadta azon indítványát, melyet az igazságszolgáltatásban való nyilvános közvetlen szóbeliség ügyében az igazságügyminiszter által összehívott tanácskozmány előtt elő adott. A füzet a pesti könyvkereskedésekben kapható.

— (Augustich Imre) „Társadalmi fotografaiák” czimű művere hirdet előszételt, mely genreképekben az általános társadalmi szabályok mi-voltát humoros rajzokban fogja előtűntetni. A munka előfizetési ára 1 ft, az előf. pénzék máj. 25-ikig szerzőhöz (aranykéz-utca 1 sz.) küldendők.

** (Orosz lap Bécsben) Bécsben, „Szlavjansz-kaja Zarja” („Szláv hajnal”) czim alatt orosz lap indult meg, mely, mint programja mondja azt tüzte ki különös feladatául, hogy az ausztriai szlávok között az orosz nyelvet terjeszse.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tud. akademia) math. és természettudományi osztályának május 6-ki szakülésében Szily Kálmán r. tag olvasa fel Horváth Ignác...

(Az országos m. képzőm. társulat) folyó hó 2-dikán tartott választmányi ülésében Keleti Gusztáv t. szerk. jelentése szerint következő tárgyak fordultak elő: 1. Az albumbizottság az ideai album számára ajánlja Than Mórnak a városi vígadó csemegeterábia szánt „Attila lakomája” című falfestményének fényképi másolatát...

(A kőpécsi négyesület) jön létre Pesten nem sokára, s pártolói már is szép számmal levén, f. hó 24-én déli 12 órakor érkekezletet tart a Tigrisben. (A közép-dunai gőzhajó-társaság) részvényesei figyelemzetnek, hogy az utolsó 25 frtos részletfizetés ideje folyó év június 15-én. A pénzek az alapszabályok értelmében bérmentve küldendők az igazgatósági irodába.

(A miskolci nyári kőskörházban) mult év folytán 1143 beteg nyult. Ezek közül meghalt 133, elbocsátott 937. — Az intézet bevétele volt 11,742 ft. 49 kr., kiadott 11,125 ft. 66 krajczár.

Balesetek, elemi csapások.

(Ungvárott) april 30-án nagy zivatar dühöngött, villámlás és dörgés közben. A villám egy közel faluban le is csapott, három ember életét kioltotta s néhány házat elhmvaszott. (A kolumbácsi helyi k.) miatt Lieblich bánnál községben 10 Schipeten 24, Buttojinban 30, Gattorján 100 darab marha hullott el. E legyek esztendőn át 3-szor járnak, de legjobban félnek a tavaszaktól. Az ideen oly seregeltől jönnek a Dunán keresztül, mint még soha.

(A „Fiume”) gőzösnéke napokban, a mint lefelé indult, Ercsi körül eltört a gépe s a hirtelen kiindult gőz a személyzet körül többit leforrázott, egyet tetemesben. (Egy szegény kiskunági ember) Pestre jöven, a Sároserfűdőbe ment, s belefult a vízbe. Mergőható volt a hozzátartozó gyámolatlan asszonyok siránkozását hallani, és segélytelenségüket látni.

(Nagy szélvész) dühöngött a mult héten Debreczenben, s ugyanekkor az ebbesi pusztán s a szoboszlai határon oly jég esett, hogy a H-gy szerint juhokat is vert agyon. A vihar sok mezei épületet is összerombolt. Harmadnapra pedig zápor esett s egy házba a város közepén beütött a mennykő, szerencsére azonban nem tett egyéb kárt, minthogy egy gitárt, melyet egy leányka pár percczel ezélt tett le kezéből, szétzúzott.

Mi újság?

(Ő Felségeik) a császár és császárné máj. 8-án d. u. 1/2 óra után megérkeztek hazánk fővárosába. Az időhöz az alkalommal a nagy közönség részére nyitva hagyatván, az tökéletesen a szorongásig megtelt, hol Ő Felségeiket a magyar kormány tagjai, a testvér fővárosok polgármesterei, az elfogadó s ünnepélyre rendező bizottságok elnökei, a főrendi s képviselőház több tagja fogadták.

Itt voltak föllálítva a főváros nőnöveldéinek kis nevendékei is, kékfehér díszitűs ruháikban, kik kosárkáikból virágot hintettek a Felségek útjára. A bevonulási menetet, szokás szerint, a testvér főváros banderiumai nyitották meg, utánuk az előjárók s az ünnepélyre rendező bizottságok elnökeinek kocsi haladtak; közvetlen a Felségek fogata előtt gróf Andrássy Gyula miniszterelnök s W. Wenckheim Béla belügyminiszter mentek az előbbiek pompás fogatán. Ő Felségeik négylovas udvari nyitott kocsi mentek, mely előtt két udv. csatlós lovagolt. Ő Felsége huszárrezereid egyenruhát, császárné Ő Felsége pedig magyaros női kalapot viselt s a kocsiában felséges férje balján foglalt helyet. A menetet az udv. kísérő személyzet s az elfogadásra összegyűlt tisztelegők kocsiainak végtelen sora zárta be. Az idő igen kedvező volt az egész bevonulási szertartás alatt. A feldíszített utcákon Ő Felségeiket a nép legszíveleesebben üdvözölte.

(Császárné Ő Felsége) a császári gyermekekkel a budai kir. palotából a zugligetbe egy nyári villába fog költözni s ott fog időzni, míg a gödöllői kastély egészen megújítja lesz. A megújítás után most néhány ezer munkás dolgozik, s a munkálatok befejezésére máj. 28-ka van kitűzve határidőül. Buda s Gödöllő között az udvar használatára távirda vonal állítatik fel.

(A gödöllői várkastély) és park helyreállítására eddig az országos pénztárnál már 160,000 ft utalványzatot. Miután azonban az átalakítás igen nagy mérvben történik, ez összeg aligha fogja fedezni az összes kiadást.

(Hírek a koronázásról.) A koronázási ünnepélyre már mintegy 160 főur jelentkezett, hogy a koronázási menetben lóháton fognak megjeleni. Többi közt mondják, hogy Károlyi Alajos gr. az egykori berlini osztrák követ, valamint az Andrássy gr. testvére pazar fényt fognak kifejteni. — Az összes magyar ezredék legénységét illetőleg legf. rendelre intézkedés tétetett, hogy a koronázás napján kis ünnepélyben és három napi kétszeres szolban részletessenek. — Liszt koronázási misejéből két fő próbat fognak tartani játékosan czélna s a szertartáson kívül még egyszer a plébánia templomban is előadják. — A lövöldei koronázási díszlövés emeléséhez legf. helyről 400 db. arany utalványzatot. — Szilvágyi koronázási allegóriájához triumviratus készit zenét: Erkel, Huber Károly s Böhm Gusztáv. — A kir. magyar nemes testőrség alakítása gyorsan halad elő s Bécsen kívül Prágában, Graczbán stb. voltak kénytelenek gyakorlott kezeket venni igénybe a szükséges himzések készítésére. — A koronázási paripa átesett a főpróban. Két zenekar volt felállítva, mely riadó darabokat játszott; egy nagy csoportnak torkszakadtából éjlett kellett kiabálni, mások kendőket lobogtattak, pisztolyokat süttöttek el. A komoly állat pedig meg sem mozdult, minél fogva idomítása sikerrel befejezettek tekinthető. — A koronázásra valamennyi főherceg Budára jön. Azon istállóban, melyek a kir. palota közelében, az ugynevezett „új világban” fából épülnek, a főhercegek és a magyar gárda lovai fognak elszállásoltatni.

(Mazurancsok) volt horvát kanczellár lemondott a követségről. Lemondásával a magyarországi unió legnagyobb gátja kidőlt. Zágrábi tudósítók szerint Mazurancsok példáját az összes horvát beamer-köveket utanozzák, s lemondanak képviselői állomásairól; a mig az unió-párt, a mely eddig is csak 13 szavazattal volt kisebbségben, napokint növekedik.

(Andrássy Gyula gróf) miniszterelnök irodájával együtt átköltözött a hat évre kibérelt, budai várban levő gr. Sándor palotába.

(Kinevezések.) A földmiv., ipar- és keresk. miniszterianál Hidéghegyi Antal min. tanácsossá, Gervay Mihály n.-várdai postaigazgató, orsz. főpostaiszázgató, czimrel oszt.-tanácsossá, Ary Ödön, Németh Imre és Novelly Antal titkárokká nevezettek ki. — (Pestváros tisztválasztása) a columnalis hivatalokra nézve, roppant érdekeltég mellett május 9-én ment végre. Az eredmény lapunk bezártával még nem volt kihirdetve. Ugy értesülünk

azonban, hogy a főpolgármesterségre Szentkirályi Mór 2611, Vidacs János 1344 szavazatot nyert, s hogy a főbírói tisztre Agoraszó Miklós, főkapitányyná Thaisz Elek, alpolgármesterré Gampel Alajos választottak.

(Simor János primás) május 16-án fog az esztergomi érseki székebe itgattani.

(Fiuméből) az ottani ünnepélyességekről máj. 9-én éjjel következő magyar távirat érkezett a pesti lapokhoz: „A kir. bizos. számú nemesi társaság elölvite mellett roppant fáklýszénvel tiszteltet meg, melyben mintegy 8000 ember vett részt. Matkovich vezetése alatt küldöttség járult a kir. biztoshoz, Fiumének Magyarország való mielőbbi közvetlen bekebelezése iránti óhajnak adva kifejezést. A zenekar a néphymnust, a Rákóczi, a Deákinduló és a Szózatot játszotta. Lelkesen éltették alkotmányos királyunkat, királynőnket, Magyarországot, a felelős magyar miniszteriumot, Fiumét; ezerszeres dörgő jelenéinket s evvívainkat az éj szöndében a szomszéd szigeteket visszahangoztatták. A pesti országgyűlésre küldendő követek ügyében a választási mozgalmak már élénken folynak, csak a meghívást várjuk.”

(Gr. Péchy erdélyi kir. biztos.) a mint átlépte a Királyhágót, minden helységben ünnepélyesen fogadták. Feketetón B. Józika Lajos Kolozszegey főispánja várt rá, innen azután Kolozsvár felé haladva, mindenütt embertömeg s ágyúdörgés által fogadtatott, sőt Kolozsvár részéről díszbanderium ment ki eleibe. Údvözlő beszéddel fogadták Csucsán Nagy Imre Kolozszegey főbírája, Bánff-Hunyadon Gyarmathy Miklós, Gyaluban gr. Eszterházy Kálmán, Kolozsmonostoron a városi küldöttség, végül Kolozsvárt a város által felállított diadalkapu alatt Hajos János kormányzóki titokok. A brassóiak 12 tagu küldöttséget küldtek Kolozsvárra; ott van az erdélyi püspök s a szász nemzeti grófja is.

(Báró Majthényi József) Amerikából haza érkezett. Fia ott maradt az unió hadseregében, hol 2600 dollár fizetése van. Maga e szilárd hűz Amerikában sok éven át tejmajorságból tartta fenn magát.

(A 123-dik honvédszázaló) zászlaját 1849-ben Széphegyi Ferenc őrnagy H.-Böszörményben lakó Till József urra bízván, ez azt most a debreczeni honv. segélyző egylet rendelkezésére bocsátja. Az egylet méltó elismerését fejezi ki az erkeleye hű megőrzéséért s az a debreczeni főiskola muzeumában teszi le őrszét végett.

(A pesti honvédek) máj. 5-én tilést tartottak, s ebben szóba került azon hír, hogy a budapesti polgárság egy része a budai vár elfoglalása évnapján ünnepélyesen menetben készül megkoszorúzni a honvédsírokat. A honvédek kinyilatkoztatták, hogy a kegyeletet a legszentebb módú kötelességnek tartják, de épen e kegyelet méltóságát csak egy lehet fenntartani, ha e részben minden tüntetéstől ovakodnak.

(A pesti állatkert) szakértő és buzgó igazgatójának fáradhatlan gondoskodása alatt minden tekintetben gyarapszik s ha már ma is Pest leg tisztább légu, legpormentesebb mulatóhelyének mondható, pár év alatt a kontinens legszebb állatkertjeinek lesz egyike. A tavaj még homokos kopár helyeken ez idén már dús pázeit zöldel s gyönyörű fa- és bokor-ültetvények díszlenek, melyek a kertet rövid időn lombos, árnyas, szelők, meglepő kilátásokat nyújtó parkká teendik. Az enyhébb tavaszi idő kezdete óta naponként tömérdek magánfogat, bérkocsi és omnibus állodgál a kertkapu előtt, mig benn rajzik a sétáló serege, kik aztán a vízi szórnyasoktól élénk tö, a majomház, a ragadozó madarak stb. előtti padokon örömet pihennek meg s ismét tovább indulnak megnézni a játékos két kis medvebocot, a téli rejtékből előbűt marmotákat, a kedves szarvasborjakat, állpegő és kőszőrűlő siketfajldakast, a pompás aranyfűzőcsokokat, a nagyserűt fehér pavát stb. stb. Mihelyt a tartaléktöke engedi, délvideki ragadozó s egyéb ritka emlősök hozataláról is gondoskodva lesz; ohajtható volna azonban, hogy mindenekelőtt hazánk emlős és szárnyas faunája legyen itt lehetőleg kiegészítve, s hogy e czél elérésére azok, kiknek ez gyakran kezü ügyében esik, közreműködni sziveskedjenek.

(Az idej tavaszi lövész) első napja máj. 10-re volt kitűzve; a többi futtatások május 12-én és 14-én lesznek a rákosi gyepen, hová Ő Felségeiket is vendégükül várják.

(Néh. Vörös Mihály) pécsi kanonok több rendbeli játékosny hagyományai közt, a pécsi székesegyház kirva-intézetének 30,000 forintot hagyott.

Melléklet a Vasárnapi Újság 19-ik számához 1867.

(Aradi polgármesterek) Atzél Péter választott meg.

(Gömör megye rozsnói kerülete) Szontagh Pált választotta országos képviselőjévé. E szerint két Szontagh Pál lesz a képviselőházban, egy jobb és egy baloldali.

(Holdmező-Vásárhelyről) írják, hogy a folytonosan áradó Tisza kiöntésétől félve, a legnagyobb erőlyel dolgoznak a gátak erősítésén; éjjel 3-4 óráklyl felügyelők őrködik a gátakon.

(Egy napszám) Nagyváradon Koloman szeszgyárában agyonütötte a felügyelőt, mivel ez inye ellen való munkát bízott rá.

(Marcher udv. tanácsos.) a magyarországi hirhirdetési pénzügy igazgató s. kir. miniszter. tanácsossá és stájerországi orsz. p. ü. igazgató neveztetett ki.

(József főherceg) és főhercegné a jövő hónapban, mint a „Linzer Abendb.” jelenti, örömteljes családi eseményt várnak. A főhercegné jelenleg magyarországi birtokain időzik, s így az új sarj magyar születésű lesz.

(Párisban) nem sokára egymást fogják érni a látogató fejedelemek, ha igaz a „France” hire, mely szerint a porosz koronaherceg, aztán a porosz király és orosz czár még e hó folytán Párisba érkeznek. A jövő hóban állitodg az osztrák császári pár is elmegy. Várják a belga és portugál királyi párokat is. A portugál királyné már meg is érkezett, s onnan Olaszországba utazik.

(Eugenia császárné) e hó 5-én tölté be 42-ik évét. Még mindig viruló s érdekes hölgy.

(Az ausztriai szlávok.) kik az ethnografiai kiállitásra Pétervá s Moszkvába kiutaztak a legnagyobb kitüntetések-, sziveség és vendégszeretettel fogadják. Mindegyiknek mindkét városban szabad szállás, élelemzés — s egy-egy ur fogat áll rendelkezésre. Lakomákat, hangversenyeket és színházi előadásokat rendeznek tiszteletükre. Mint Pétervárt, úgy Moszkvában 100-100 tagu bizottmány alakult, mely a vendégeket minden kitelhető dologgal ellátja.

(Haladozások.) Konkolyi Dezso, kinek nevével a szépirodalmi lapok hasábjain nem ritkán találkozunk, e napokban meghalt. — Tóth István agg színész mult szombatn temették el a szegények házából. A kik régente ösmerték, azt állitják róla, hogy egyike volt a legtehetségesebb vidéki színészeknek. Hetvenöt éves volt, midőn meghalt. Tizenhét éves korában lépett a művészi pályára, s hatvanéket éves korában vált meg attól midőn betegsége következtében elveszté bal szemé világot s így a működésre képtelenné vált. — Nyiri György magyar szinigazgató neje, Hamal Amália asszony, élete 27-dik évében, május 1-ő napján Nyiregyháza elhunyt.

Adakozások Pákh Albert sírmlékére.

VII. közlés. A „Vasárnapi Újság” szerkesztőségéhez beküldettek:

Gesztró a V. U. olvasói 1 ft. — Kenderesről Csikány István által: Boleman Sándor 10 kr., Csikány István 10 kr., Engel Leopold 10 kr., Gajgázó János 10 kr., Gruber József 10 kr., Kolban László 10 kr., Nagy Soma 10 kr., ifj. Pádár Máttyás 1 ft., Pádár Kálmán 10 kr., Veres Ágoston 10 kr., Veres Lajos 10 kr., Összesen 2 ft. — Sarkadrol Márki István által: Márki János 1 ft., Szeke Gyula 50 kr., M. István 50 kr., Összesen 2 ft. — Batsról Kelemen Mihály által: Kelemen Mihály 20 kr., Kocsi Lajos 10 kr., Népelen 10 kr., Németh Soma 20 kr., Csikes János 20 kr., Pál János 10 kr., Renner Dávid 10 kr., Nagy Mihály 10 kr., Németh Lajos 5 kr., Összesen 1 ft 15 kr. — Pestről Fodor Lajos 20 kr. — Fehértemplomból (Moraország) Bíró Péter 20 kr. — Szécsenkőről Janovics Antal 1 ft. — Pestről Lázár Vilmosné 2 ft. — Csik-szt.-Miklósról Bíró Pál 50 kr. — Pestről H. J. 30 kr. — Kisújszállásról Gyalás Mihály 10 kr. — Kisújszállásról a kir. postahivatal 40 kr. — Mágocsról Gartner Mihály 1 ft. — Ary Victoria, Kálmán Györgyné 40 kr. — Apáthirol Schneider Károly 10 kr. —

Rosnyórol Witthen Emil 50 kr. — Csemitzky Pálné és Tompa Mihály által többen: 22 ft. 75 kr. — Kormendröl Simon Frigyes által többen 7 ft. — Szent-Annáról Gyurkovics Lajos 20 kr. — Hajmáskéröl Vajner Lajos 30 kr. — Vaiszlórol Tóth József 20 kr. — Czenkröl Bokor Sándor 40 kr. — Szekács Béla és társai 1 ft. — Kolozsvárol Nemes Józsefné 1 ft. — Pestrol Koczányi Ferenc 1 ft. — P.-Ladányból Benyó György 50 kr. — Hidjárdöl Bezerédj Istvánné 2 ft. — Rosnyórol Geyer Gyula 1 ft. — Hausfalváról Kazimir István 1 ft. — Tóth-Komlósröl Horváth Samuel 1 ft. — Daruvárol Veiner Aladár által: Majerszky Izidor 40 kr., Agustich Zsigmond 30 kr., Veiner Aladár 30 kr., Összesen 1 ft. — Nánánfalváról Sente Pál 30 kr. — Pápárol a főtanodai ifjú-ság köréből Eötvös Lajos által 16 ft. (Az egyes adakozók neveit közelebb közölni fogjuk.) A VII-ik közlés összege 75 ft. 70 kr.

Az I-VII. közlés együtt begyűlt eddig összesen 643 ft. 10 kr. és 1 db. ezüst huszas.

Nemzeti színház.

Péntek. máj. 3. „Tartuffe.” Vigjáték 5 felv. Irta Molière, ford. Kazinczy Gábor. Szombat, máj. 4. „Désza György.” Eredeti opera 5 felv. Zenedjé szer. Erkel Ferenc. Vasárnap, máj. 5. „Acaopus.” Eredeti vigjáték 5 felv. Irta Rákosy Jenő. Hétfő, máj. 6. „A Fővénny.” Vigjáték 5 felv. Molière-től. Kedd, máj. 7. „Kamilla.” Eredeti opera 3 felv. Zenedjé szer. Fáy Gusztáv. Szerda, máj. 8. „Az utolsó levél.” Francia vigjáték 3 fel. Sardoutól. Csütörtök, máj. 9. „Faust.” Opera 5 felv. Zenedjé szer. Gounod.

Szerkesztői mondánivaló.

Szil-Sárkány. K. E. A kérdéses cikk kiadását eddigéle csupán terjedelme hátráltatta. Közölni fogjuk, s fenn kívánjuk az eddigi viszonyt tartani. A Kisf T.-nál épen most kezdődik az új három éves folyam: be fogjuk önt jegyezteni a pártoktól sorába, kívánata szerint.

Bukurest. Mindkét cikket köszönettel vettük. Az utóbbinak végén tett ígretet is várjuk s általában hasonló közleményeket mindíg örömmel fogadunk. — Szives üdvözlét mindkét részről!

Satoraj. Ujhely. F. I. A tudósítás ezuttal elkészült. A könyvek iránt a kiadóval intézkedni fogunk. A költeményeket elvárjuk. — E. S. A napokra készitődött, némi szűkegesség pótlásokkal, mind pl. a delvonatnak delejta nélküli meghatározása, közölhetjük. Az előbbire nézve is megkísérülük, ha tehetünk valmit.

N. S. A tanító halálára itt versemény nem éri el az irodalmi színpalot. Nekünk pedig a rendezésnél is választásabbaknak kell lennünk.

1867-ben. Legjobb a három közt, de még ez sem kielégítő. A római tárgy balladámile még sokkal gyönyөгőbb. A harmadik is kevés tartalommal dicséskész. Jobbakra várunk.

Nepdallók. Jó volna egy kis ortográfát tanulni; piross, hely (hej) stb. nem járja. Különben a belétek is csak olyan. — A népszámlalás árnyai. Mindenki által ismert általánosságok, melyek részletesen és gyakorlatlan, sokkal jobban el voltak mondva számtalanlázor.

Sáros-Patak. V. K. B. A költeményben van hangulat s néhol egyes vonásokban sikerült festés is. Ki lehetne adni, de szivesen tesszük félre, jobbat és jobbat várva. Csak kitartás!

Eger. F. F. A képből nem igen bírnak rajzolónk valamit csinálni. A k-1 rézt rajzt már bírjuk. A többiből alkalming szivesen vennek az érdekesebbet, használható rajzokkal.

Szineszer. F. M. Az előfizetési pénz, 4 ft. 50 kr., csupán a P. Ujd. apr.-decz. folyamára volt küldve, azért nem jár a V. U. kiadóhivatal. — Gyalu. W. Gy. Az illot ur érdemét teljesen méltányoljuk. Az arczkép ismét közlése kissé korai lenne. — Nem közölhetők: Emlékezet. Emlékek. A falsai bíró lánya. Ábrándozás. Óromhangok. stb. stb. cz. versek.

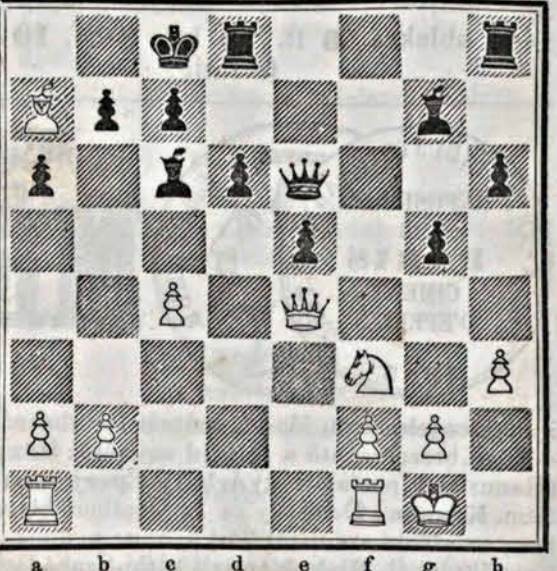
Nyílt tér.* — A koronázás idejére két csinosan butorozott utcai szoba elősz. bíval, kiadandó. Értekezhetni dr. Wurdánál (Liptóváros, fűnt 11 sz. I. ő emelet.)

*E rovatban közöltt ezikkéért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

SAKKJÁTÉK.

Finis coronat opus.

(A kávéházban.)

Világos.

Eddig terjedt már egy időse és egy ifjabb játszó közötti játszma. Sötét már egy gyaloggal erősebb volt, azonban Világos futárja a7-en elzárását veszeleben forgott. Mi módon vádja ki már most magát ezen helyzetből? Van-e mód a játékok meg helyrehozni? A feladat amál nehezebb volt, mert a sötét kövek az erősebb társzó kezében voltak. Világos elhatározta, hogy a megtámadott vezért nem húzza vissza, hanem a huszárral ellentámadást próbál. Valóban, e helyzetben a legjobb húzás. Igaz ugyan, hogy ez által még egy gyalog veszett el, de c1-en egy bástya szabad lett és az ellenségek király ellen erélylyel léphetett föl. Tehát huszár f3—d4 Erre Sötét gúnyos megjegyzések mellett, mint azily könnyű kávéházi játszmáknál szokásban van, (pl. akkor, midőn az ellenfél rosz húzást tesz, „kitűnően volt játszva.”) föltaftele vezérével a fedetlenül hagyott gyalogot. V6—c4: Világos sakkal felét V6—g4, melyet Sötét futóval fedett F6—d7. Lehetett volna-e jobban játszani? Nem volt-e most egyszerre a világos vezér és huszár megtámadva? Világosnak nem maradt egyéb hátra, mint a Huszárhúzás d4—f5, e7-en mattal fenyegetvén Sötétet. Új diadal Sötétre nézve, ki most védtelen vezérével c4-ről f7-re visszasiet és fölkiáltással: „Aha! huszár fogtak.” Ekkor, oh horzalom! a huszár c7 gyaloggal visszatért, sakk, Sötét képtelen a huszár c7 gyaloggal visszatenni, és most az a1-ről c1-re menő bástya, az jétszegtől megkövült ellenfélnek mattot mond. Bizonyára, ritkán kivott ki világos futo a7-en ily eredményt.

A 383-dik számú feladvány megfejtése. (Gérecz Károlytól, F.-Nyáradón.) Világos. Sötét. 1. H6—e4 V7—d7 2. K6—e4 V7—d5 3. B5—d5 K6—e4 4. B5—g3-mat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fulöp József. — Pesten: Rakovszky Aladár. — Harasztiban: Gr. Festetics Benno. — Sárospatakon: Váczy István. — Talpaszon: Kabbeo Kálmán. — Nagy-Körörsön: A kaszinói sakk-kör. — A pesti sakk-kör.

A 384-dik számú feladvány megfejtése. (Zagyva Imréltől.) Világos. Sötét. 1. H7—d6 Fc7—d6 2. Va7—e7 tetsz. szer. 3. Fc1 v. Vcl-mat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fulöp József. — Pesten: Rakovszky Aladár. — Harasztiban: Gr. Festetics Benno. — Sárospatakon: Váczy István. — Talpaszon: Kabbeo Kálmán. — F.-Nyáradón: Gérecz Károly. — N.-Körörsön: A kaszinói sakk-kör. — A pesti sakk-kör.

Rövid értesítés. F.-Nyáradón: G. K. Az ötásban egy kikerülhetlen mellék-megfejtés létezik. Vg7—g1, e szerint nem közölhető.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for months (Május, Április, Ijár Ros.), days of the week, and religious holidays. It lists specific dates and events like 'F3 Sz. Józ. ol.', '1 Május', and 'Ijár Ros.' with corresponding feast days.

TARTALOM.

Petrózi Trattner János Tamás (arozkép). — A kapitány végrendelete (vége). — Képek Brit-Amerikából (képpel). — A promontori kőbánya és az ottani barlanglakók (képpel). — Ferenc-válgye (képpel). — A világtárlathól. — Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Adakozások Pákh Albert sírmlékére. — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondánivaló. — Nyílt tér. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.

Tized-, valamint mindenféle mérlegek és súlyok,

minden üzlet vagy iroda számára alkalmasak a legnagyobb választékban és a legjutányosb árakon mindig kapható

SCHUK N. és TÁRSA

gyári raktárában, a király-utca, sarkán Pesten.

Tűz és feltörés ellen ment pénz-, könyv- és oklevélsekre nyek, ládácskák, patentirozott biztossági zárok (feltörés ellen mentesen) raktára 60 krtól 9 frtig darabját.

Másoló-gépek, gép-sodronyszegek, gépszijjak a legjobb talpbőrből.

Vizhatlan abroszok, bélyegsütő harapófogók, bélyegző ólom sat.

Arjegyzékek bérmentve.

Csomagolás s elszállítás ingyen.

2061 (6-6)

Szerencsénk van a t. ez közönséggel tudatni, hogy az ünnepeit hazafi Deák Ferencz ur megengedte, miként egy új szerkezetű acé-tollal

Deák-tolla

név alatt készítünk és hozunk forgalomba.

Hogy ezen kiváló kitüntetésnek némiképp megfeleljünk, a nyereség egy részét a Deák Ferencz ur védnöksége alatt álló árva-intézetnek ajátottuk föl, és egy bizonyos összeget e célra már át is adtuk; másrészt azon voltunk, hogy ezen toll minőségénél fogva is méltó maradjon a kitűnő névhez, melyet visel.

Az egyetlen főraktárt Magyarhon számára

Leitner M. L. pesti kereskedő

cségre bízunk, a ki költséles szabott ár megállapítani és nagybanvásárlóknak megfelelő árleengedést nyújtani.

Tisztelettel

D. Leonard et Catwinkel.

acél-író-toll-gyárosok

Birmingham, Páris és Kölnben.

Vonatkozással a fentebbi hirdetésre, tisztelt üzletbarátainknak stb. ez íróközönségnek, ezen tollat ajánlani bátorodom, azon megjegyzéssel, hogy az különös gondal elkészítve, minden kének megfelel, és náam három rendbeli M. F. és E. F. hegygyel, — Deák Ferencz aróképevel díszített tokban, — áulatik.

Egy tok ára 1 ft 40 kr.

2081 (10-10)

LEITNER M. L.

papírkereskedés, üzletkönyvek-gyára, vonalzó-intézet, könyv- és könyvnyomda. — Iroda és raktár Lipótvárosi templomter, három korona-utca sarkán 14. szám alatt.

Gazdasági gépek.

A közelgő idényre nem mulasztom el, a t. cz. földbirtokosokat s mezei gazdákat mindennemű

locomobile, cséplőgépek

(gőz- és járgányerőre),

vetőgépeim és szállítható malmaimra stb.

figyelmeztetni, s illetőleg azokat a legjobban ajánlani. Mindazon uraknak, kik különösen a külföldi gyártmányok iránt bizonyos előszeretettel viseltetnek, bátor vagyok csak azt megjegyezni, — miszerint minden alkalmat megragadván, a külfölddel versenytől soha vissza nem riadtam — sőt nyilvános küzdterre is felhívám őket, — azon helyzetben vagyok, hogy számtalan vevőimet megnevezhetem, kik gépeimet szilárd munka s jó anyagra nézve, az angol gyárakból kikerült gépeknek jóval elibe helyezik.

Illustrált árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek meg.

A árak a legolcsóbbra határozvák osztr. ért. bankjegyekben.

Raktár Pesten: feldunator 16-ik sz. alatt.

Sigl G.

gépgyára, Alsergrund, Bécsben.

2108 (6-6)

Kiadó-családos Heckenast Gustav. — Nyomatott sajtó nyomdájában Pesten 1867 (egyetem-utca 4-dik szám alatt.)

„Isten áldása Cohn-nál!”

4 millió 800,000 márkán felüli

n a g y

PÉNZTŐKE KISORSOLÁSA,

engedményre és biztosítva az államkormány által.

Huzás kezdete folyóhó 13., 14. és 15-én.

Csak 4 oszt. ért. forint az ára fel eredeti államsorsjegyek, egész sorsjegye 8 ft. (nem igérvény), melyek általam a pénzüsszeg bérmentes felküldése mellett még a legtovábbra eső vidékre is megküldenek.

Csupán nyeremények huzatnak ki.

Főnyeremények: 250,000; 225,000, 150,000, 125,000; 2-szer 100,000; 2-szer 50,000, 30,000; 2-szer 25,000; 3-szor 20,000; 4-szer 15,000; 2-szer 12,500; 2-szer 10,000; 4-szer 10,000; 2-szer 8,000, 7,500; 3-szor 6,000; 8-szor 5,000; 4-szer 4,000; 4-szer 3,750; 10-szer 3,000; 95-ször 2,500; 60-szor 2,000; 6-szor 1,500; 5-ször 1,250; 4-szer 1,000; 221-szer 1,000; 5-ször 750; 226-szor 500; 6-szor 300; 235-ször 250; 105-ször 200; 10,500-szor 117; 8423-szor 100 stb. marka.

A hivatalos pénzüsszegnyeremények, valamint a hivatalos sorshuzási listajstromok az eldöntés után azonnal megküldetnek. Részvevőimnek az ausztriai államokban már 22 ízben fiztetett ki a nagy sorsjegye.

Cohn Láz. Sams.

2128 (2-2)

bank- és váltóüzlete Hamburgban.

Biztos és gyors kiirtása

patkányok s egereknek,

egy cs. kir. kizár. szab. patkány- s egérpusztító szer által gyertya-formában.

Egy darab ára 50 kr. a. é. F) 1969 (16-19)

Valódi minőségben kapható:

PESTEN: Török József gyógyszerész urnál, király-utca 7-ik sz. a., továbbá:

N.-Becskerek: Nedelkovits. — Csakortonyban: Káráz A. — Eperjesen: Zsembery J. — Jassenova: Dudovits J. — Kezthelyen: Wünsch F. — Kolozsvárt: Wolf J. — Pezsonyban: Scherz Filöp. — Sopronban: Pachhofer. — Soborsin: Franke A. — Szombathely: Pillich J. — Varsádon: Halter D. F. — Veráczén: Réz J. K. uraknál

STÖCKBAUER JÁNOS

cs. kir. szab. asztalosmester Pesten, kismező-utca 36-dik szám alatt.

ajánlja vendégfogadósok, kávéosok, ezukrázok, mészárosok s fényképezeknek az általa feltalált, s évek hosszú során az illetők általános megelégedésére használatban levő, most tetemesen megjobbitott és szabadalommal ellátott

hűtő-készülékeit

(Kühl-Apparate),

melyek csekély jég felhasználásával minden kívánalomnak tökéletesen megfelelnek. — E hűtő-készülékek a szükséglethez képest s a helyiséghez mérve — minden megkívánható nagyságban készíttetnek, 1 akótól 2 akóig, azaz: 80 pintet tartalmazó hűtődobban, élelhető osztályllyal vagy anélkül; épenugy készíttetnek légmentesen zárt hűtő-készülékek is — jéghasználat nélkül — melyert a szilárd és tartós munka maga kezesekedik.

Ajánlkozok továbbá lakozására s azok befosztására ét-szobák, termek, kávéházak stb. számára.

Átvállal egyszersmind mindennemű

butor- és építési asztalos munkákat,

melyek kivitelét a legjutányosb áron s gyorsan eszközö.

Vidéki megrendelések, utánvét mellett, gyorsan és pontosan teljesíttetnek.

2116 (2-3)

20-ik szám.

Tizennegyedik évfolyam.

Pest, május 19-én 1867.

Előzetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy, négyzer hasábotott petit sor, vagy annak helye egyszeri igitátsánnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igitátsánnál csak 7 krba számíttatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésmegyeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile No. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wollzeile No. 3. — Bélyeg-díj külön minden igitáts után 30 ujkr.

Don Benito Juarez.

A mexikói dráma vége felé jár. Ha csak szinpadra dráma volna, a függöny bátran le is gördülhetne már; mert a mi még hátra van belőle: azt a figyelmes néző könnyen kitalálhatja magától is. Így azonban végig kell játszani a szomorú zárjelenetet is.

A dráma egyik főszereplője Don Benito Juarez, a mexikói köztársaság elnöke, kinek jellemző vonásait mutatjuk be ezennel olvasóinknak, élete főbb mozzanatait pedig egy kitűnő időszaki irat nyomán *) közöljük.

Juarez mexikói bennszülött; azaz nem európai, hanem ősi-indián családból származott, nevezetesen a Zapotecos-indiánok törzéből, mely hajdan — a spanyol foglalás előtt — igen hatalmas volt s egy másik törzsszel, a Mistecos-indiánokkal együtt zömét képezi Oajaca állam lakosságának. Hogy egy bennszülött oly magas polczra emelkedhetett, mint ő, legbiztosb jele kiváló egyéniségének s magas tehetségeinek, mert azelőtt az állam főtisztviségeire, igen ritka kivétellel, csak európaiak, névszerint spanyolok tarthattak igényt.

Juarez 1807-ben született Ixtlán helységben, mely nevezetes szülöttéről később Juarez városának nevezetett. Szegény, sőt nyomorult családból származván, gyermek-s első ifjúkorát sanyaru nélkülözések közt töltötte. De korán már egy oajacai gazdag család szolgálatába kerülén, itt fölmerték képességeit s magasb hajlamait és taníttatták. Ugyvédi pályára lépén, ezen annyira kitűntette magát, hogy csakhamar béke-bíró, majd a tartományi törvényszék elnöke lön. Az Oajaca tartományi törvényhozó-testben mint képviselő vérvén részt, itt a szabadelvű eszmék mellett küzdök sorába állott, s a mi a mexikói politikuskok közt fehér hollónál nagyobb ritkaság, elveihez mindvégig hű is maradt. — 1846-ban a mexikói köztársasági kongresszusba is képviselőül választatott. Épen ekkor ütött ki az Egyesült-államokkal oly szerencsétlenül folytatott háború. A háború roppant költségei miatt az elidegeníthetlen s épen azért „manos muertes“ (holt cezek) nevet viselő

DON BENITO JUAREZ.

azonban erős csapást szenvedett az országban. Santana visszahivatván előbbi száműzetéséből, a papi párt segítségével ismét diktátorrá lett s első dolga volt Juarez, a szabadelvű párt legvesélyesebb tagját, száműzni az országból. Juarez előbb Havannába, onnan nemsokára Uj-Orleansba ment, hol 1853 — 55, két évig élt a száműzetésben.

*) Az „Unsere Zeit“ hatodik kötetéből.

papi és egyházi birtokokhoz kellett nyulni. Az ez iránti törvény kidolgozásában Juarez is tevékeny részt vett. 1848-tól 1852-ig szülő tartományának kormányzója volt s ez idő alatt a tartomány aránylag csöndes levén, itt jelentékeny javításokat vitt keresztül. Uj utvonalatok építtetett, a népiszkolákat s felsőbb tanodákat tetemesen szaporította, és az állam zavart pénzügyei rendezésében oly erélyt fejtett ki, hogy az előbb adósságokkal elhalmozott pénztárban, hivatala letételekkel jelentékeny készletet sikerült hagynia, míg a terhek mind törlesztve voltak.

A szabadelvűek tulnyomó befolyása

Ezalatt a szabadelvű pártnak ismét jobb kinézések kezdtek nyulni. A vad indián tábornok, Alvarez, ki függetlenségét eddig is mindig megbirta óvni s azért Santanától folyvást üldöztetett és háborgatott, most nyílt lázadást intézett e diktátor ellen. Főlkélese mind nagyobb mérvet öltött s az ország nagy része nyilván melléje állott. Juarez is visszatért száműzetéséből s a lázadó vezérhez csatlakozott. Cuernavacában, a Santanától elpártolt államok kongresszusában ismét szülőföldét képviselte s tevékeny részt vett az új szervezkedésben. E gyülekezet Alvarez választotta Mexikó elnökéül, kinek kormányában Juarez az igazságügyminiszteri tárczát nyerte. E minőségében hirdette ki a róla nevezett „Juarez-törvényt“, mely a papság és katonaság különös kiváltságait eltörölte.

Alvarez még azon évben visszalépett az elnökségtől. A miniszterek is lemondtak. De Juarez az új elnök, Comonfort, Oajaca kormányzójává nevezte ki. A tartományban azonban lázadás tört ki, mely nagyon megnehezítette a kormányzó helyzetét. Sikerült mégis helyreállítania a rendet; s midőn 1857. hivataloskodásának ideje lejárt, abban újra megerősített, sőt nemsokára államtitkárrá, majd a legfelsőbb törvényszék elnökévé nevezetett ki Comonfort által.

A következő évben Comonfort letétetvén Zuluaga által erőszakosan hivatalából, az alkotmány rendelete szerint, hivatalánál fogva, Juarez lön törvényes utóda. A reakció azonban, Zuluaga vezérlete alatt, egyelőre hatalmasabb volt; a szabadelvűek több vereséget szenvedtek s Juarez kénytelen lön Veracruzban ütni föl kormányá székhelyét. Így a köztársaságnak egyszerre két elnöke s két fővárosa volt. A törvényes és szabadelvű kormány Veracruzban székel, és az északi és déli részeket és a partvidéket bírta, jövendelméi legfőbb forrása a veracruzai kikötői vámok voltak. A reactionarius kormány, melynek az ország belseje engedelmeskedett, Mexikóból adta parancsait, a papok által támogatották s kényszer-kölcsönökből és erő